

Oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer i Råde kommune, 2020-2024

Helse - en grunnleggende rettighet!

«Helse som menneskerettighet omfatter både rett til behandling ved sykdom og rett til å bli beskyttet mot sykdom gjennom forebyggende folkehelsearbeid og forebyggende arbeid».

Folkehelsearbeidet bygger på fem grunnleggende prinsipper:

1. Utjevning av sosiale ulikheter
2. Helse i alt vi gjør
3. Bærekraftig utvikling
4. Føre-var prinsippet
5. Medvirkning

Sammendrag og hovedinntrykk

De vedtatte hovedutfordringene i Strategisk handlingsplan 2020-2037 står ved lag i dette oversiktsdokumentet. Disse er:

- Motvirke sosial ulikhet i helse
- Møte en økende andel eldre og personer med demenssykdom
- Bidra til gode oppvekstvilkår for alle barn og unge
- Legge til rette for at innbyggerne skal mestre egne liv i eget hjem, så lenge som mulig
- Bidra til å forebygge psykisk uhelse, muskel- og skjelettplager og overvekt hos innbyggerne

Hvert kapittel som inneholder statistikk og fakta, innledes med hovedinntrykk fra kapittelet. Hovedinntrykkene er samlet her:

3 Befolkningssammensetning: Kommunen har hatt store utfordringer med befolkningsstatistikken etter at beboerne ved Nasjonalt Ankomstsenter har blitt folkeregistrert i Råde kommune fra mars 2022. Befolkningsdata i offentlig statistikk som blir tydelig avvikende etter denne endringen og antas å være misvisende, er ikke tatt med i dokumentet.

Råde kommune har 7883 innbyggere pr 4. kvartal 2023. Kommunen har hatt en middels befolkningsvekst i perioden 2021-2023. Kommunen har høyere befolkningsvekst enn landet ellers, noe lavere enn Viken. Prognosene viser en befolkningsvekst i Råde med 1100 innbyggere fram mot 2050. Den største økningen vil komme i aldersgruppen 80+.

Fødselsraten for Råde er 8,1 fødsler pr 1000 innbyggere, dvs. rundt 60-70 barn årlig. 2023 hadde et større årskull enn forventet, med 90 fødsler. Dødsraten er omtrent like stor som fødselsraten, med 60-80 døde årlig.

Innvandrerbefolkningen, dvs. innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre utgjør ca. 15 % av befolkningen i 2021. Den største andelen innvandrere er fra Øst-Europa. De fleste bor i Karlshus-området.

4 Oppvekst og levekår: De fleste skoleelever i Råde trives. Det har imidlertid vært høye mobbetall på 7. trinn på begge barneskolene. Tidligere tall har vist lave ferdigheter i regning og lesing, disse tallene er nå forbedret. Like mange elever fra Råde gjennomfører VGS som på landsbasis, og dette representerer en forbedring fra tidligere.

Det er optimisme i næringslivet i Råde. Det er færre husholdninger med varig lavinntekt i Råde enn i Østfold og i landet som helhet. Det bekymringsverdige er at gruppen 18-24 år er sterkt overrepresentert blant de med lavinntekt.

5 Bolig: Den private boligmassen i Råde består i hovedsak av eneboliger. Det har vært rimelig god dekning på andre typer bolig / institusjonsplasser, men disse er nå under press. Andelen barn som bor trangt, er lavere enn i landet for øvrig.

6 Næring og sysselsetting: Et økende antall unge (18-44 år) blir uføretrygdet. Bare 1.5% av arbeidsstyrken er helt arbeidsledig i 2023.

7 Skole: De aller fleste oppgir at de trives godt på skolen, mens litt færre er fornøyde med skolen de går på. Vi har god skoledekning og gode skolebygg. Det har blitt stor bedring i resultatene på leseferdigheter, og noe bedre på regneferdigheter i 5. trinn.

Undersøkelsene har vist varierende tall for mobbing i 2014-2022. Ungdataundersøkelsen viser noen grad av mobbing, mens på Elevundersøkelsen viser lavere tall, særlig på ungdomsskolen.

Gjennomføringsgraden i videregående skole er økt fra 72% til 80% i løpet av de siste fem årene. Det er en positiv utvikling, og kan ses i sammenheng med satsing på lesing og matematikk tidligere i skoleløpet.

Barnehagedekningen er høyere enn i Viken og landet som helhet og alle barn med rett til barnehageplass får tilbud i hovedopptaket hvert år.

I 2022 hadde 6,2 % av barn i alderen 0- 17 år i Råde barnevernstiltak. Dette er høyere enn Viken og landet som helhet.

Helsestasjonen gir forebyggende tiltak fra svangerskap og til videregående skole, samt foreldreveiledning. Kommunen har ikke helsestasjon for ungdom i egen kommune, og ikke skolelege. I tillegg ser kommunen på andre muligheter for organisering i egen kommune.

8 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø:

Det er god kvalitet og leveringsdyktighet på drikkevann, lav risiko knyttet til radonstråling. Luftkvaliteten antas å være god, men noen modellberegninger antyder at det er noe høyere grad av svevestøv knyttet til veitrafikk.

Råde kommune har i hovedsak bomiljøer som er lite påvirket av støy. Støy er i hovedsak knyttet til vei, flyplass og jernbane, samt noe industri.

Mange elever bruker buss / drosje. Det satses på trygge skoleveier.

Råde har bygdekvaliteter og god tilgang til områder for rekreasjon, friluftsliv og grøntarealer.

Kommunen har gode rutiner for å ivareta fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø.

Det er godt tilbud av kollektivtransport fra Karlshus til andre byer, men mindre tilbud mellom Saltnes og Karlshus.

Det er et lite, men stabilt rusmiljø i bygda. Kommunen gir helsetjenester til gruppen.

Det er et variert kulturtilbud i bygda, men det savnes kino og et tilbud til unge voksne. Mange barn og unge bruker Allaktivitetshuset.

9 Skader og ulykker: Råde kommune gjennomfører og deltar i en rekke forebyggende tiltak og arbeider mot skader og ulykker.

10 Helserelatert atferd: Det er godt tilrettelagt for både organisert og uorganisert fysisk aktivitet i bygda. Det er flere idrettslag, seniordans, ganggrupper og lignende, det er lett tilgang til gode turområder.

I og med at det er store avstander i bygda, er motorisert ferdsel foretrukket. Det bidrar til noen grad av risikoadferd knyttet til dette.

Skjermtiden er økende blant ungdom. Flere unge melder om seksuell trakassering, særlig i form av tilrop og rykter. Det er ikke mer kjønnsykdommer blant våre unge enn ellers i landet.

Røyking avtar, og snus øker noe. Russituasjonen i Råde skiller seg ikke spesielt fra ellers i landet. Det er heller noe mindre rusbruk enn landsgjennomsnittet. Bruk av narkotika i ungdomsmiljøene er lite fremtredende og synlig.

Andel med overvekt øker over hele landet, også i Råde. Ved sesjon (20-års alder) ligger Råde på linje med landet, men ved første svangerskap er andelen overvektige kvinner høyere.

11 Helsetilstand:

Det er høy forventet levealder i Råde, og forskjellen i leveår mellom innbyggere med og uten utdanning, øker. Gutter i ungdomsskolen er betydelig mer fornøyd med egen helse enn jenter, og jenter rapporterer om mer depressive symptomer.

For de fleste sykdomsgrupper ligger Råde nær gjennomsnittet i landet, og det er små endringer. Det har vært noe mindre influensavaksinering i Råde enn i resten av landet.

Den første helseoversikten etter covid-19 pandemien

Pandemien påvirket Råde i likhet med resten av landet, arbeidsledigheten steg markant ved nedstengningen av Norge. Ved utgangen av mars 2020 utgjorde helt ledige 9% av arbeidsstyrken. Arbeidsledigheten er nå tilbake på samme nivå som før pandemien.

Ringvirkningene pandemien har hatt og fortsatt vil ha på innbyggernes livskvalitet, kan bli store, men foreløpig vet vi lite om langtidseffekten av krisen.

Denne oversikten representerer «normalsituasjonen» i Råde etter pandemien og danner en referanse til senere helseoversikter. Alle data må ses i sammenheng med kommuneplanens samfunnsdel og vedtatt folkehelseplan.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag og hovedinntrykk	2
<i>Den første helseoversikten etter covid-19 pandemien.....</i>	<i>4</i>
1. Innledning.....	10
1.1. Folkehelse	10
1.2. Gode kvaliteter i Råde	10
1.3. Utfordringer i Råde.....	11
1.4. Litt historikk.....	11
2. Formål og lovens krav til folkehelsearbeidet	12
2.1. Organisering av oversiktsarbeidet.....	13
2.2. Helseoversikten.....	14
2.3. Nasjonale mål.....	14
2.4. Lokale temaområder	15
2.5. Medvirkning.....	15
2.6. Internkontroll.....	15
3. Befolkningssammensetning	15
Hovedinntrykk	15
3.1. Folketall som helhet og aldersgruppering	16
3.2. Befolkningsframskriving	16
3.3. Fødselsrater siste 5 år.....	18
3.4. Antall døde	18
3.5. Inn- og utflytting.....	18
3.6. Andel enpersonshushold.....	19
3.7. Etnisk sammensetning.....	19
4. Oppvekst- og levekårsforhold	19
Hovedinntrykk	20
4.1. Utdanning.....	20
4.2. Næring og sysselsetting.....	21
4.3. Økonomi	21
4.4. Arbeid og uførhet	22
4.5. Stønad til livsopphold	22
4.6. Boligforhold vanskeligstilte	22
4.7. Husholdninger med lavinntekt, alle aldre.....	22
4.10. Aldersvennlig samfunn.....	23
5. Bolig	24
Hovedinntrykk	24

5.1.	<i>Boligstruktur</i>	24
5.2.	<i>Bolig i institusjon</i>	25
5.3.	<i>Hjemmesykepleie og bolig med heldøgns omsorg</i>	25
5.4.	<i>Boforhold vanskeligstilte</i>	26
5.5.	<i>Tildeling av bolig</i>	26
5.6.	<i>Startlån og bostøtte</i>	26
6.	Næring og sysselsetting	27
	<i>Hovedinntrykk</i>	28
6.1.	<i>Arbeid og arbeidsløshet</i>	28
6.2.	<i>Sykefravær og uføretrygd</i>	28
6.3.	<i>Personer på uføreytelser</i>	29
6.4.	<i>Andel pendlere ut eller inn av kommunen</i>	29
6.5.	<i>Næringsgrunnlag i kommunen</i>	30
7.	Skole	31
	<i>Hovedinntrykk</i>	31
7.1.	<i>Skolestrukturen</i>	31
7.2.	<i>Trivsel på skolen</i>	32
7.3.	<i>Mobbing</i>	32
7.4.	<i>Leseferdighet</i>	33
7.5.	<i>Regneferdighet</i>	33
7.6.	<i>Gjennomføring i videregående skole</i>	34
7.7.	<i>Barnehagedekning</i>	34
7.8.	<i>Helsestasjons- og skolehelsetjeneste</i>	35
7.9.	<i>Barnevern</i>	36
8.	Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø	38
	<i>Hovedinntrykk</i>	38
8.1.	<i>Omfang av smittsomme sykdommer og vaksinerings</i>	39
8.2.	<i>Drikkevann</i>	39
8.3.	<i>Forekomst av radon</i>	40
8.4.	<i>Risiko for legionella</i>	41
8.5.	<i>Risiko for annen biologisk forurensning</i>	41
8.6.	<i>Luftkvalitet</i>	42
8.7.	<i>Omfang av områder utsatt for støy</i>	42
8.8.	<i>Omfang av områder utsatt for annen forurensning</i>	42
8.9.	<i>Inneklime i skoler, barnehager og offentlige bygg</i>	43
8.10.	<i>Trygge skoleveier</i>	43
8.11.	<i>Turveier, gang- og sykkelveier</i>	43

8.12.	<i>Omfanget av og tilgjengelighet til områder for rekreasjon og friluftsliv</i>	44
8.13.	<i>Tilbud og tilgjengelighet til kollektivtransport</i>	44
8.14.	<i>Omfang av grøntarealer</i>	44
8.15.	<i>Rus og psykisk helse</i>	44
8.16.	<i>Valgdeltakelse</i>	45
8.17.	<i>Omfang av kulturtilbud</i>	45
8.18.	<i>Sosiale møteplasser</i>	46
8.19.	<i>Frivillige organisasjoner</i>	47
8.20.	<i>Sosiale nettverk for unge</i>	48
8.21.	<i>Plaget av ensomhet – unge</i>	48
8.22.	<i>Plaget av ensomhet – eldre</i>	49
9.	Skader og ulykker	50
	<i>Hovedinntrykk</i>	50
	<i>Skader og ulykker generelt</i>	50
9.1.	<i>Forebygging, strukturelle tiltak i Råde</i>	50
9.2.	<i>Brann</i>	51
9.3.	<i>Ulykker og vold</i>	51
9.4.	<i>Antall hoftebrudd behandlet i sykehus</i>	53
9.5.	<i>Trafikkulykker</i>	53
9.6.	<i>Spesielle ulykkespunkter eller strekninger</i>	53
9.7.	<i>Spesielt utsatte skoleveier</i>	54
9.8.	<i>Skader i skoler og barnehager</i>	54
9.9.	<i>Hjemmeulykker</i>	54
9.10.	<i>Antall fallulykker i sykehjem</i>	54
9.11.	<i>Vold og trakassering</i>	54
9.12.	<i>Bruk av krisesenter</i>	55
9.13.	<i>Bruk av legevakt</i>	55
10	Helserelatert atferd	55
	<i>Hovedinntrykk</i>	55
10.1	<i>Fysisk aktivitet og skjermtid blant unge</i>	56
10.2	<i>Tilrettelegging av uorganisert fysisk aktivitet</i>	57
10.3	<i>Tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng</i>	57
10.4	<i>Omfang av elever som går eller sykler til skolen</i>	58
10.5	<i>Røyking</i>	58
10.6	<i>Alkohol</i>	59
10.7	<i>Ulovlig rusbruk blant unge</i>	60
10.8	<i>Antall skjenkesteder, serverings- og åpningstider for alkoholsalg</i>	61
10.9	<i>Trender omkring ungdommens seksualatferd</i>	61

10.10	Mat og måltider i barnehager	62
10.11	Tilgang på frukt og grønt i skolen, og måltider på SFO	62
10.12	Overvekt og fedme	62
11	Helsetilstand.....	63
	Hovedinntrykk	63
11.1	Forventet levealder.....	64
11.2	Fornøyd med egen helse.....	64
11.3	Psykisk helse	65
11.4	Psykisk helse voksne	65
11.5	Psykisk helse - legemiddelbrukere	66
11.6	Hjerte- og karsykdom	66
11.7	Kreft.....	67
11.8	Diabetes.....	67
11.9	KOLS.....	68
11.10	Muskel og skjelettlidelser	68
11.11	Dødelighet	69
11.12	Selvmord og narkotikautløste dødsfall.....	69
11.13	Fødselsvekt- og andre risikoforhold.....	69
11.14	Vaksinasjon.....	69
11.15	Infeksjonssykdommer	70
11.16	Antibiotikabruk.....	71
Kilder	.....	71

1. Innledning

Helseoversikten er utarbeidet på bakgrunn av innsamlet data om folkehelsen i Råde kommune. Oversikten fungerer som et grunnlagsdokument for utviklingen av folkehelsearbeidet og er et lovpålagt kunnskapsgrunnlag for planstrategien.

Informasjonen som dokumentet gir, må tolkes i sammenheng med annen kunnskap om lokale forhold. Fakta fra datainnsamlingen presenteres med referanser gjennom dokumentet. Råde har tilhørt både Østfold og Viken fylkeskommuner, og dette vil være merkbart i statistikken.

Prioritering av satsningsområder er foretatt i kommuneplanens samfunnsdel 2020-2037. Følgende områder er prioritert:

Leve hele livet i
Råde

Attraktive
Råde

Grønne
Råde

Områdene følges opp i «Strategisk folkehelseplan 2020-2037», og de årlige handlingsplanene til denne.

1.1. Folkehelse

Folkehelse beskriver helsetilstanden og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning. Det handler om alle faktorene som påvirker befolkningens helse og livskvalitet.

Kommunen plikter i folkehelseloven å holde oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer. Med helsetilstand menes befolkningens helse målt ved ulike indikatorer, for eksempel forebyggbare sykdommer eller trivsel. Med påvirkningsfaktorer menes de positive og negative faktorer som kan virke inn på helsen til befolkningen og grupper i kommunen.

1.2. Gode kvaliteter i Råde

Samlet sett er helsa i Rådes befolkning god.

Råde er «bygda mellom byene», og en kommune med mange ressurser; historisk, kulturelt, geografisk, landskapsmessig med både skog, innsjø og sjø, et yrende frivillig liv og et næringsliv i stadig utvikling, blant mye annet. Befolkningen skårer høyt på tillit til både politikere, administrasjon og samfunnsinstitusjoner som politi og helsevesen. Videre skåres det høyt på trivsel, stedstilhørighet og tilgang til friluftsliv, det som kan kalles «bygdekvaliteter». Samlet sett ligger Råde høyest av kommunene i Viken på disse kvalitetene.

Råde har omtrent lik andel barn i befolkningen som andre kommuner, og det er full barnehagedekning. Det betyr at alle barn som har rett til barnehageplass, får tilbud enten fra kommunal eller privat barnehage.

Mange av «morgendagens eldre» vil være relativt friske også i høy alder og kan bidra med sine ressurser i lokalsamfunnet.

1.3. Utfordringer i Råde

På noen områder har Råde kommune resultater som viser noen utfordringer. De viktigste områdene samsvarer med det som ble fremhevet i Strategisk folkehelseplan:

Fattigdom og levekår

En andel opplever å ha dårlige levekår, som i resten av landet. Disse har systematisk dårligere helse og lavere deltakelse i samfunnet enn majoritetsbefolkningen.

Andel barn under 18 år som lever i familier med vedvarende lavinntekt er noe under nivået i resten av landet, men det angår allikevel mange barn i kommunen.

Utdanning

I Råde lever de som har høyere utdanning rundt 4 år lenger enn de som kun har grunnskoleutdanning. Det er flere unge voksne som mottar stønad til livsopphold og ungdomsarbeidsløsheten ligger noe over landsgjennomsnittet. Gjennomføring av VGS ligger nå på 80%. Mange ungdomsskoleelever strever med psykiske helseutfordringer og prestasjonspress. Etter å ha scoret lavt på lese- og regneferdigheter i 5. klasse, ser vi fra 2019 en markant bedring, etter at det er igangsatt tiltak. Dette kan på sikt øke gjennomføringsgraden i videregående skole.

Ensomhet og psykisk uhelse

Flere undersøkelser viser at både unge og eldre i Råde kan føle seg ensomme og oppleve psykisk uhelse.

Muskel- og skjelettplager og overvekt

Rådes innbyggere bruker mer primærhelsetjenester for muskel- og skjelettplager enn gjennomsnittet i landet og i Østfold. Overvekt blant 17-åringer i Råde ligger på linje med resten av landet i 2023.

Mangel på sosiale møteplasser

Mange savner gode lavterskel plasser å møtes og gode kulturopplevelser i bygda. Dette gjelder både unge og eldre.

Økende antall eldre

Kommunen vil i årene fremover ha et økende antall eldre, og økningen vil komme noe tidligere enn hos omkringliggende kommuner. Prognoser presentert av FHI viser at antall eldre med demenssykdommer i verste fall vil mer enn dobles fra 2015 til 2050.

1.4. Litt historikk

God folkehelse skapes gjennom god samfunnsutvikling, samtidig som befolkningens helsetilstand er en viktig faktor for samfunnsutviklingen.

Kommunens ansvar for å ha oversikt over befolkningens helsetilstand er ikke ny. Allerede i sundhedsloven av 1860 blir kommunene pålagt å rette oppmerksomhet mot «Stedets Sundhedsforhold», og «paa hva derpaa kan have indflydelse». I bygningsloven av 1924 er betydningen av å ivareta helseaspektet i planlegging, utvikling og utbygging tydelig til stede.

Med folkehelseloven ble i 2011 befolkningens helsetilstand løftet fra å være et individuelt helseproblem, til erkjennelsen av at helse ikke primært skapes i helsesektoren. Befolkningens helsetilstand skapes av de påvirkningene og påkjenningene den enkelte utsettes for, sett i et samfunnsperspektiv. Ansvaret for folkehelsearbeidet i kommunen ble med loven flyttet fra helse- og omsorgstjenesten og lagt til kommunen som sådan, med kommunedirektøren som øverste ansvarlige.

2. Formål og lovens krav til folkehelsearbeidet

Helseoversikten skal bidra til å ivareta folkehelseovens krav til å ha nødvendig oversikt over, og faglig forsvarlighet i folkehelseområdet. Den skal bidra med kunnskap som setter kommunestyret i stand til å ta strategisk gode beslutninger, fastsette mål og følge opp nasjonale forventninger, kommuneplanens samfunnsdel og utarbeide kommunal planstrategi.

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) pålegger kommunen å ha oversikt over befolkningens helsetilstand og over de faktorene som kan påvirke folkehelsen både positivt og negativt.

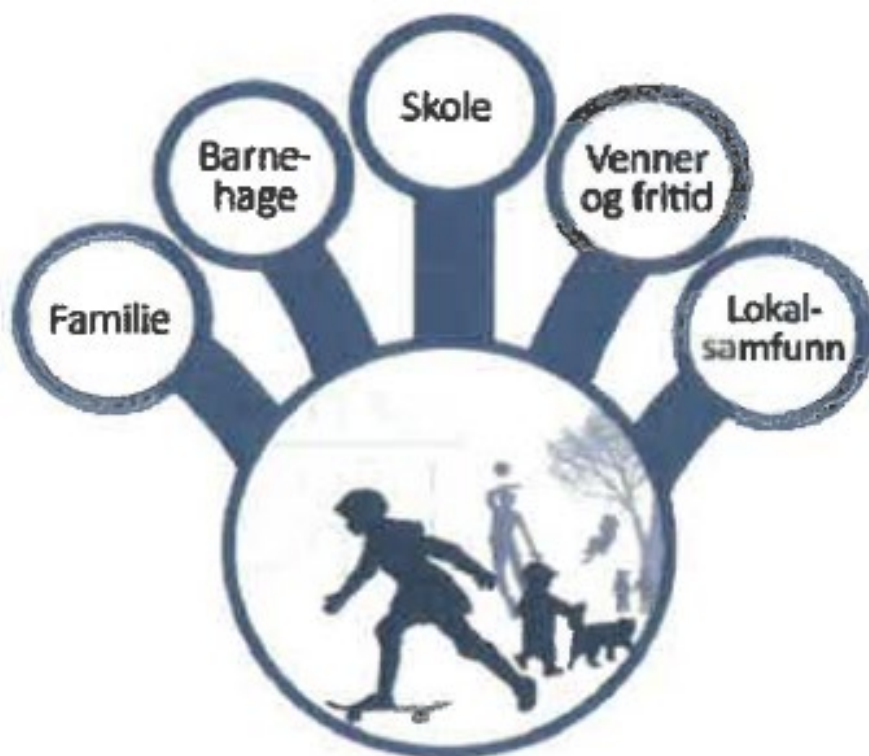
Kommunen skal planlegge, og innenfor sine virkemidler iverksette tiltak som bidrar til en samfunnsutvikling som fremmer befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidrar til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, og som fremmer folkehelsen og utjevner sosiale forskjeller i helse.

For å kunne ha en slik oversikt, og kunne iverksette treffsikre tiltak, er det en forutsetning å ha et godt skriftlig dokument som beskriver de lokale utfordringene og ressursene kommunen har.

Forskrift om oversikt over folkehelsen, Lov om vern mot smittsomme sykdommer (smittevernloven), Forskrift om miljørettet helsevern og Forskrift om kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten setter også krav til kommunenes arbeid med folkehelseoversikten.

Helseoversikten skal være løpende og inneholde en faglig vurdering av årsaker og konsekvenser, identifisere ressurser og folkehelseutfordringer lokalt.

Kommunen plikter derfor å ha et tverrfaglig og systematisk folkehelsearbeid der alle sektorene i kommunen må involveres og være delaktig.

Figur 2.1 Faktorer som påvirker oppvekstkår for barn og unge.¹

Oversikten inngår som en del av kommunens helhetlige folkehelseansvar. Den er et grunnlag for tiltak og hensyn til folkehelse i det daglige arbeidet, og er lovbestemt etter folkehelselovens § 6 og plan- og bygningsloven §§ 10 og 11. Oversikten skal foreligge før arbeidet med planstrategien begynner.

2.1. Organisering av oversiktsarbeidet

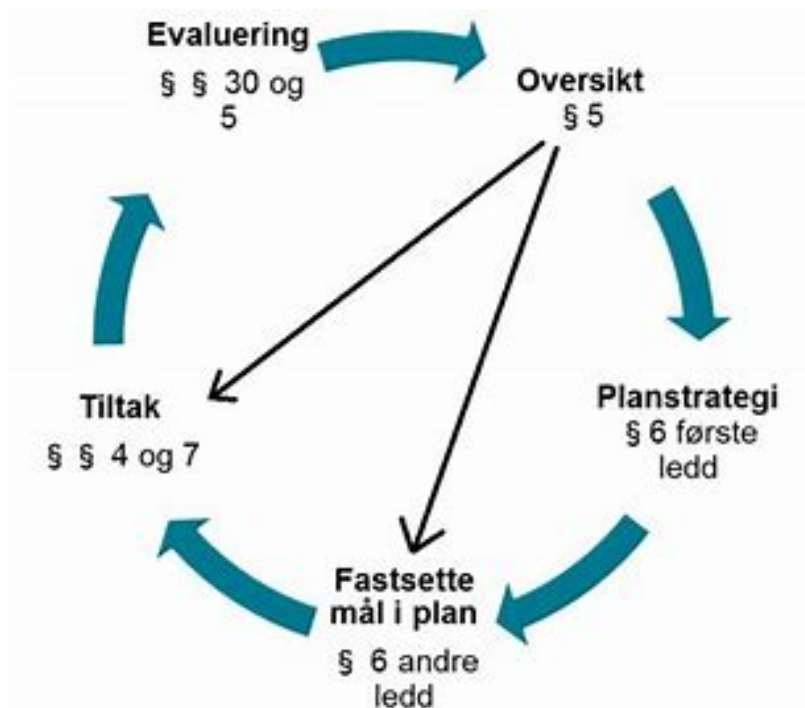
I Råde kommune har man valgt å ha en folkehelsegruppe med representanter fra alle tjenesteområdene. Folkehelsegruppen ledes av folkehelserådgiver og har faste møtepunkter gjennom året. Folkehelsegruppen har utarbeidet helseoversikten.

Folkehelserådgiver har hovedansvar for dokumentet og å innhente opplysninger i samarbeid med folkehelsegruppen. Oversikten er slutført av kommuneoverlege og folkehelserådgiver.

Det er benyttet registerdata der dette finnes, og lokale data er innhentet der det finnes av god kvalitet.

Oversiktsarbeidet har en langsiktig og en løpende del, illustrert ved de tverrgående pilene i sirkelen som viser det systematiske folkehelsearbeidet.

¹ FHI

Figur 2-2: Illustrasjon av det systematiske folkehelsearbeidet. ²

2.2. Helseoversikten

Helseoversikten skal etter Forskrift om oversikt over folkehelsen § 3 inneholde opplysninger om:

- a. Befolkningssammensetning
- b. Oppvekst- og levekårsforhold
- c. Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø
- d. Skader og ulykker
- e. Helserelatert adferd
- f. Helsetilstand

Datagrunnlaget for helseoversikten hentes fra:

- Opplysninger som gjøres tilgjengelig fra statlige helsemyndigheter og fra fylkeskommunen, herunder statistikk, undersøkelser og årsrapporter
- FNs bærekraftsmål
- Kommunens satsningsområder/kommuneplanen
- Kunnskap fra de kommunale enhetene
- Kunnskap fra ulike lokale råd og utvalg og innbyggere i Råde kommune
- Kunnskap om faktorer og utviklingstrekk i miljø og lokalsamfunn som kan ha innvirkning på befolkningens helse

2.3. Nasjonale mål

Norge har tre nasjonale folkehelsemål som det er bred tverrpolitisk enighet om:

- Norge skal være blant de tre landene i verden som har høyest levealder.

² Systematisk folkehelsearbeid Veileder til lov og forskrift, Helsedirektoratet

- Befolkningen skal oppleve flere leveår med god helse og trivsel og mindre sosiale helseforskjeller.
- Vi skal skape et samfunn som fremmer helse i hele befolkningen.

2.4. Lokale temaområder

Det er utformet felles mål og strategier for å nå kommunens visjon, og hovedområdene for det helsefremmende arbeidet er:

- Det helsefremmende arbeidet gjenspeiler satsningsområdene «Trygge, levende og attraktive Råde».
- Det helsefremmende arbeidet reduserer sosial ulikhet i helse.
- Befolkningen skal oppleve flere leveår med god helse og trivsel.
- Vi skal skape et samfunn som fremmer helse i hele befolkningen.

Helseoversikten skal gi oss kunnskap til planstrategien og underbygge strategisk folkehelseplan, forankret i FNs bærekraftsmål og kommuneplanens samfunnsdel.

2.5. Medvirkning

Medvirkning er et bærende prinsipp i folkehelsearbeidet, og skal skje etter folkehelselovens § 4. En aktiv og tidlig involvering av innbyggerne vil bidra til at kunnskap om folkehelse blir spredt i befolkningen og kan bidra til eierskap omkring iverksettelse av tiltak. Det legges opp til innspill fra frivillig sektor i det løpende oversiktsarbeidet, kommunen gjennomfører folkemøter og åpner for innspill på tradisjonelle og sosiale medier.

Internt i kommunen har det vært medvirkning fra representanter for oppvekst- og helse/omsorgsområdene, teknisk etat og andre fra de ulike kommunale tjenesteområdene og -sektorene, som har levert viktige lokale data. Kommunalsjef oppvekst og levekår er konsultert i enkeltspørsmål.

2.6. Internkontroll

Råde kommune oppfyller kravene i folkehelselovens § 5 og har oversikt over folkehelsen nedfelt i sin internkontroll. Internkontrollen er utarbeidet etter Forskrift om systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften) og Forskrift om oversikt over folkehelsen.

3. Befolknings sammensetning

Kunnskapen om befolkningsutviklingen er viktig for kommunen å ha, da det er et sentralt grunnlag for planlegging og strategiske veivalg, som inkluderer folkehelse, og utvikling av nærmiljø og lokalsamfunn. Spesielt fremheves et søkelys på barn og unges oppvekstsvilkår og deres rettigheter til en god barndom i trygge og utviklende omgivelser.

Hovedinntrykk

Kommunen har hatt store utfordringer med befolkningsstatistikken etter at beboerne ved Nasjonalt Ankomstsenter har blitt folkeregistrert i Råde kommune fra mars 2022.

Befolkningsdata i offentlig statistikk som blir tydelig avvikende etter denne endringen og antas å være misvisende, er ikke tatt med i dokumentet.

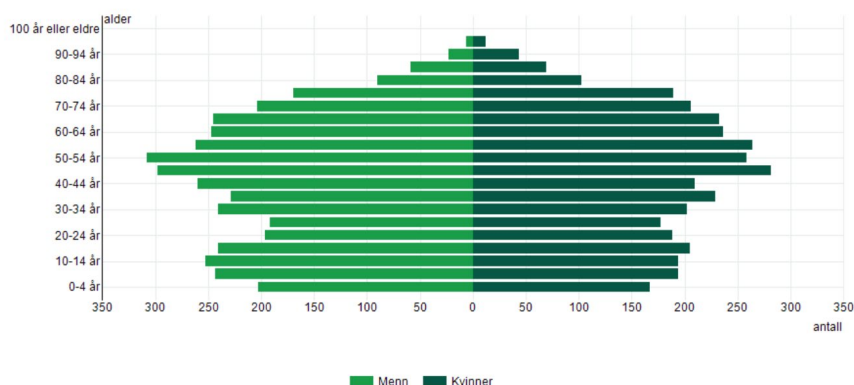
Råde kommune har 7883 innbyggere pr 4. kvartal 2023. Kommunen har hatt en middels befolkningsvekst i perioden 2021-2023. Kommunen har høyere befolkningsvekst enn landet ellers, noe lavere enn Viken. Prognosene viser en befolkningsvekst i Råde med 1100 innbyggere fram mot 2050. Den største økningen vil komme i aldersgruppen 80+.

Fødselsraten for Råde er 8,1 fødsler pr 1000 innbyggere, dvs. rundt 60-70 barn årlig. 2023 hadde et større årskull enn forventet, med 90 fødsler. Dødsraten er omtrent like stor som fødselsraten, med 60-80 døde årlig.

Innvandrerbefolkningen, dvs innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre utgjør ca. 15 % av befolkningen i 2021. Den største andelen innvandrere er fra Øst-Europa. De fleste bor i Karlshus-området.

3.1. Folketall som helhet og aldersgruppering

Råde kommune har 7883 innbyggere pr 4. kvartal 2023.³

Figur 3-1: Befolkningspyramide. Etter kjønn og alder, Råde 2022.⁴

Råde kommune har en stabil aldersfordeling over tid. Det bor flere menn enn kvinner i Råde (ca. 52%). Det er flere kvinner enn menn i den eldste aldersgruppen. Figuren tyder også på at mange unge forlater bygda ved 20-årsalder, kanskje for å ta utdanning eller starte i arbeidslivet andre steder, men omtrent like mange vender tilbake til bygda.

3.2. Befolkningsframskriving

Råde har i de siste årene hatt en god befolkningsvekst, sammenlignet med Viken og Norge. Råde er en geografisk sentralt plassert kommune. Råde har gunstige betingelser for befolkningsvekst og innflytting, og vil derfor med stor sannsynlighet være blant kommunene som vil få vekst i folketallet. Råde kommune kan følgelig benytte SSB sitt alternativ for høy befolkningsvekst (HHMH).

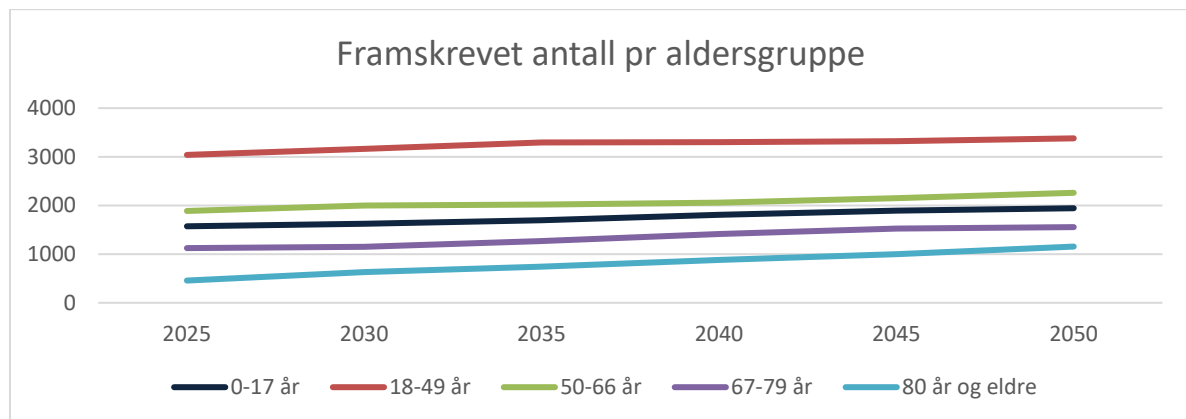
Det planlegges videre for en forventet vekst på i overkant av 1100 innbyggere fram mot 2050. Framskrivningene viser at det vil være noe vekst i alle aldersgrupper frem mot 2050.

³ SSB, Kommunefakta, Råde

⁴ SSB, tabell 07459

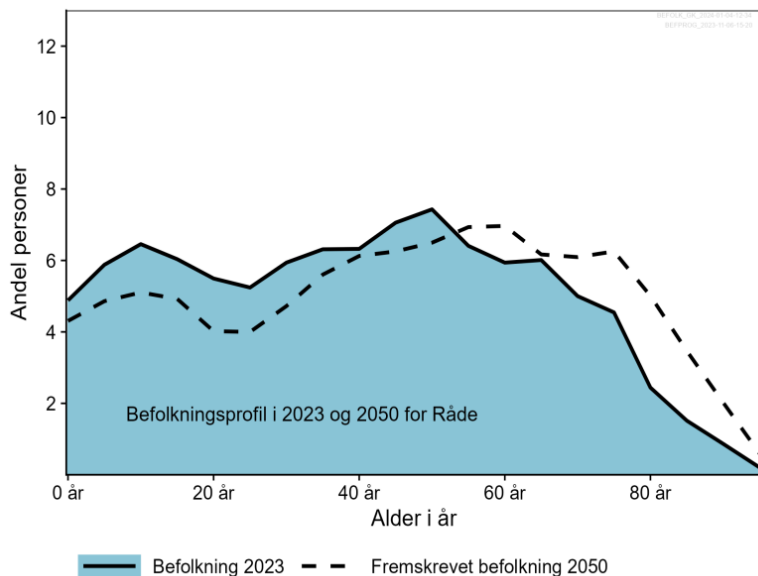
Befolkningsveksten vil i hovedsak komme i de eldre aldersgruppene, over 67 år og særskilt over 80 år.

Figur 3-2: Totalt framskrevet folketall 2025 – 2025 pr aldersgruppe.⁵

Økningen vil komme noe tidligere enn hos omkringliggende kommuner, ifølge kommunehelse statistikkbank på fhi.no. Det har allerede fra 2020 gitt Råde en eldrebefolkning over 80 år som er høyere enn både Viken og landsgjennomsnittet. Det samme vises for 2023, Råde har en andel eldre over 80 år på 5% av befolkningen, mot 4,8% for Østfold og 4,5% for landet som helhet⁶. Råde vil etter prognosene fortsatt ha en høy andel eldre over 80 år, sammenlignet med andre kommuner og landet som helhet.

Samtidig som andelen eldre (over 67 år) vil øke, vil andelen yngre (18-49 år) synke. Disse prognosene har usikkerheter. Hvor stor veksten vil bli, vil i stor grad være avhengig av hvor attraktiv kommunen kommer til å være for arbeidsliv og bosetting.

Figur 3-3: Aldersfordelingen i kommunen i 2023 og framskrevet til 2050.⁷

⁵ SSB.no, tabell 13600, Alternativ høy nasjonal vekst (HHMH)

⁶ Kommunehelse statistikkbank

⁷ Folkehelseprofilen 2024, Råde kommune

3.3. Fødselsrater siste 5 år

Antall fødte i Råde ligger på 8,1 pr. 1000 innbyggere pr 01.01.2023 Det er noe lavere enn hele landet (10,2), Våler (10,4) og Viken (9,5).⁸

Norgesprognosen viser en liten nedgang i fødselstall i årene fremover, det samme gjelder for Viken og er derfor også sannsynlig for Råde. Vi hadde i 2023 imidlertid et høyere fødselstall enn foregående år, med 94 fødsler på et år, hvorav muligens fire tilknyttet Nasjonalt Ankomstsenter.

Kjønn	Levndefødte i Råde kommune pr år			
	2019	2020	2021	2022
Gutter	35	29	34	33
Jenter	26	35	27	33
Gutter + Jenter	61	64	61	66

Tabell 3-1: Levndefødte, etter region, kjønn, statistikkvariabel og år.⁹

3.4. Antall døde

Det dør årlig mellom 60 og 80 personer i Råde. Det var ikke mange koronarelaterte dødsfall under pandemien.

		Døde			
		2020	2021	2022	2023
K-3112 Råde	Begge kjønn	64	78	77	65
	Menn	32	42	44	30
	Kvinner	32	36	33	35

Tabell 3-2: Døde, etter region, kjønn, statistikkvariabel og år.¹⁰

3.5. Inn- og utflytting

Det er ca. 500 personer som flytter inn eller ut av Råde i løpet av et år. Dette antallet er relativt stabilt, men med noe årlige variasjoner. Det har vært netto innflytting i årene 2019-2021, med unntak av 2019.

	Antall pr. år		
	2019	2020	2021
Inn og utflytting			
Innflytting	0	489	494
Utflytting		431	424
Nettoinnflytting	-24	58	70

Tabell 3-3: Innflytting, utflytting og nettoinnflytting i perioden 2019-2021.¹¹

⁸ Kommunehelse statistikkbank

⁹ SSB, tabell 04231

¹⁰ SSB

¹¹ SSB, tabell 13255

3.6. Andel enpersonshushold

Andel aleneboende over 45 år i Råde har vært forholdsvis stabil i perioden 2018-2022. Fra 2022 til 2023 har det imidlertid vært en liten økning. Sammenliknbare kommuner har enten ligget høyere eller hatt en tilsvarende %-vis økning i perioden 2018-2023. I forhold til landet for øvrig ligger Råde litt under gjennomsnittet.

Kommuner vs. hele landet	Andel pr. år over 45 års alder som bor alene					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hele landet	25	26	26	26	26	27
Råde	21	20	21	21	22	24
Våler (Østfold)	19	20	21	21	22	22
Rakkestad	25	25	25	25	25	25

Tabell 3-4: Personer over 45 år som bor alene, prosentandel.¹²

3.7. Etnisk sammensetning

Omkring 15% av befolkningen i Råde har innvandrerbakgrunn. De fleste er bosatt i Karlshusområdet. Den klart største innvandrerbefolkningen fra Øst-Europa.

Det er noe mindre vekst i andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Råde enn i landet som helhet.

Kommuner vs. hele landet	2018	2019	2020	2021	2022
Hele landet	17,3	17,7	18,2	18,5	18,9
Råde	13,6	14,2	14,6	14,8	15,4
Våler (Østfold)	14,3	14,7	15,7	16,7	17,8
Rakkestad	14,6	15,0	15,3	15,4	16,0

Tabell 3-5: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre – totalt, alle aldre, registrert bosatt i Norge per 1. januar, i prosent av befolkningen.¹³

Utviklingstakten er omtrent lik i Råde og landet som helhet. Det er derfor grunn til å anta at andelen innvandrere bosatt i Råde vil holde seg på samme nivå i forhold til folketallet i årene fremover.

Det er politisk vedtatt å bosette 25 ukrainske flyktninger med tilhørende barn i 2022, 17 personer i 2023 og 20 i 2024.

4. Oppvekst- og levekårsforhold

Oppvekst og levekår er viktige premisser for helse og livskvalitet. Med oppvekst- og levekårsforhold menes for eksempel økonomiske vilkår, bo- og arbeidsforhold, og

¹² Kommunehelse statistikkbank

¹³ Kommunehelse statistikkbank

utdanningsforhold. Det er en tydelig sammenheng mellom utdanningsnivå og helse. Utdanning fører til bedre økonomi, levekår og mestringsressurser, senker risikoen for arbeidsløshet og gir grunnlag for sosial mobilitet, som igjen påvirker helsetilstanden. Elever som ikke fullfører videregående opplæring, har økt risiko for blant annet dårligere helse i voksen alder, sammenlignet med dem som fullfører.

Hovedinntrykk

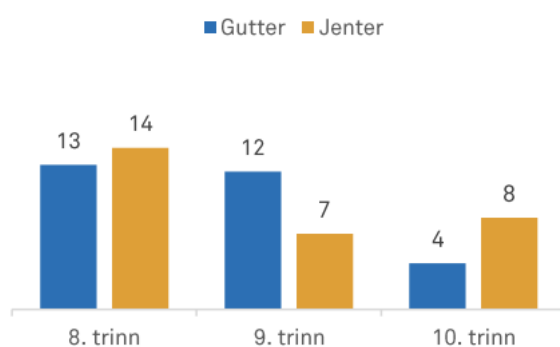
De fleste skoleelever i Råde trives. Det har imidlertid vært høye mobbetall på 7. trinn på begge barneskolene. Tidligere tall har vist lave ferdigheter i regning og lesing, disse tallene er nå forbedret. Like mange elever fra Råde gjennomfører VGS som på landsbasis, og dette representerer en forbedring fra tidligere.

Det er optimisme i næringslivet i Råde. Det er færre husholdninger med varig lavinntekt i Råde enn i Østfold og i landet som helhet. Det bekymringsverdige er at gruppen 18-24 år er sterkt overrepresentert blant de med lavinntekt.

4.1. Utdanning

De aller fleste elevene i Råde trives og har et bra sosialt fellesskap på skolen. For 10. trinn 2023-2024 hadde Råde ungdomsskole så lave mobbetall at de ikke gjengis i offentlig statistikk, pga gjenkjennelse. Imidlertid viste undersøkelsen høye mobbetall på 7. trinn på begge barneskolene samlet, med 18.3%.¹⁴ Økningen i kommunale tall gjenspeiles i nasjonale trender. Ungdataundersøkelsen fra 2022 viste noen grad av mobbing i ungdomsskolen, mest i 8. klasse.

Prosentandel som blir mobbet minst hver 14. dag. Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

Figur 4-1 Prosentandel av ungdomsskoleelever som blir mobbet minst hver 14. dag.¹⁵

Det er ved folkehelseprofilen 2024 like mange elever fra Råde som fullfører videregående opplæring i Råde som på landsbasis. Dette innebærer en økning fra 2018-2020 (72 %) til 2020-2022 (80 %).¹⁶

¹⁴ Udir.no, Elevundersøkelsen 2023 / 2024

¹⁵ Ungdata 2022

¹⁶ Folkehelseprofilen for Råde 2022 og 2024

Kommunene Moss, Råde og Våler har i fellesskap ansatt en sosialkonsulent ved de videregående skolene i Moss, med hovedoppgave å følge opp elevene slik at frafall hindres.

Utdanningsvalg er et eget fag i skolen. I dette faget jobbes det blant annet ungt entreprenørskap i samarbeid med Østfold fylkeskommune både i barneskolen og ungdomsskolen.

På 5. trinn har Råde færre elever på laveste mestringsnivå (nivå 1) enn fylket og landet i regneferdigheter.¹⁷ Andelen elever på laveste mestringsnivå i regning har gått ned fra 30% i 2019-2020, til 16 % i 2023/2024.¹⁸

Når det gjelder leseferdigheter har Råde kommune bedre resultater enn fylket og landet. Leseferdighetene har hatt en markert bedring fra forrige gang folkehelseoversikten ble utgitt.¹⁹

Utdanningsnivået blant voksne 30-39 år ligger på 77% i 2022 med videregående skole eller høyskole/universitet som høyeste avsluttede utdanning.²⁰ Dette tallet er relativt stabilt, med kun små variasjoner i antallet i siste 10-års periode.

4.2. Næring og sysselsetting

Råde har en positiv pendlerbalanse i 2023. Det er 2677 personer som pendler ut og 2725 som pendler inn til kommunen for å arbeide. Det er flere kvinner som pendler ut enn inn til kommunen.²¹

Hovednæringene i Råde har gått fra å være landbruk og skogbruk til at det er flest sysselsatte i industri-, håndverks-, entreprenør- og servicebedrifter. Antallet som har landbruk som hovedsysselsetting har gått sterkt tilbake. Råde kommune er en stor arbeidsgiver i bygda.

Det er stiftet en næringsforening i Råde i 2023 som jobber med næringspolitiske saker for å fremme, støtte og påvirke utviklingen av næringslivet i Råde, samt representere næringslivet overfor offentlige myndigheter og andre aktører.²² Foreningen kan bidra til økt næringsetablering/-aktivitet i kommunen.

4.3. Økonomi

Av tabellen under kan man se at medianinntekten i Råde i 2021 var 622 000 kroner etter skatt. Det var 56 000 kroner mer enn landet som helhet. Det er uklart om nedgangen i 2022 dreier seg om innbyggerstatistikk knyttet til Nasjonalt Ankomstsenter.

---

¹⁷ Kommunehelse statistikkbank, 2022/23 – 2023/24

¹⁸ Folkehelseprofilen for Råde 2023

¹⁹ Folkehelseprofilen for Råde 2024

²⁰ Folkehelseprofilen for Råde 2024

²¹ Kommunehelse statistikkbank

²² Råde Næringsforenings hjemmeside, radenf.no

	2018	2019	2020	2021	2022
Hele landet	524 000	540 000	545 000	566 000	590 000
Råde	500 000	514 000	593 000	622 000	585 000

Tabell 4-3: Median inntekt i husholdninger (etter skatt). Med inntekt menes yrkesinntekter, kapitalinntekter, skattepliktige og skattefrie overføringer i en husholdning i løpet av kalenderåret.²³

4.4. Arbeid og uførhet

For Råde er arbeidsledigheten lavere i 2022 (1,7%), enn i 2020 (2,0%) målt i antall registrert arbeidsledige mellom 15 og 74 år. Antallet uføretrygdede er stabilt med i overkant av 600 personer i tidsrommet 2018-2021. Økningen i antallet uføre er størst i aldersgruppen 18-44 år.

År	2016-2018	2017-2019	2018-2020	2019-2021	2020-2022
Geografi					
Hele landet	2,9	3,2	3,5	3,7	4,0
Østfold	4,7	5,1	5,5	5,8	5,9
Råde	4,0	4,3	4,6	4,7	4,6

Tabell 4-1: Mottakere av uføreytelser 18-44 år med varig uførepensjon, andel (prosent).²⁴

Det vil si at 35% av uføre i Råde er «Unge uføre».²⁵

4.5. Stønad til livsopphold

I aldersgruppen 20-66 år er den samlede prosentandelen for begge kjønn som mottar stønad til livsopphold i Råde 19% pr. 01.01.2024. Det er over landet som helhet (17%) og under Østfold fylke (22%). Det er flere kvinner (23%) enn menn (14%) i Råde som mottar stønad til livsopphold.²⁶

4.6. Boligforhold vanskeligstilte

Det er pr. juni 2023 133 husstander i Råde kommune som mottar bostøtte.²⁷ Kommunen disponerer 50 boliger for vanskeligstilte og har tildelingsrett på ytterligere 31. Kommunen har 38 ubemannede omsorgsboliger. I tillegg disponerer kommunen til sammen 28 boliger for personer med livsutfordringer som krever støtte fra tjenesteapparatet.

4.7. Husholdninger med lavinntekt, alle aldre

Det er færre husholdninger med varig lavinntekt i Råde enn i Østfold, og i landet som helhet.

I perioden 2020-2022 lever 8% av Rådes innbyggere i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Dette er noe lavere enn landet (9,8) og fylket (11,9)²⁸. Prosentandelen har vært stabil over de siste ti årene. Når en ser alle lavinntektsgruppene under ett, går det fram at

²³ SSB, Tabell 06944

²⁴ Kommunehelsa statistikkbank

²⁵ Kommunehelsa statistikkbank

²⁶ Kommunehelsa statistikkbank

²⁷ Personlig meddelelse, NAV Råde

²⁸ Kommunehelsa statistikkbank

det av personer i arbeidsfør alder er omtrent like stor andel 18-44 år som 45+. Det bekymringsverdige er at gruppen 18-24 år er sterkt overrepresentert.

Det er færre husholdninger i Råde med lav inntekt enn i fylket og landet som helhet. Dette gjelder både husholdninger med medlemmer i alle aldre og de med medlemmer i aldersgruppen 0 – 17 år. Tendensen er imidlertid stigende, fra 9,2% i 2012 til 10 % i 2022²⁹. Andelen barn av enslige forsørgere i Råde (14,3%) er omtrent likt som i Viken (14,7%) og landet som helhet (14,7 %) ³⁰.

År	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012	2011-2013	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018	2017-2019	2018-2020	2019-2021	2020-2022
Geografi	↕																
Hele landet	8,1	8,3	8,3	8,3	8,1	7,9	8,1	8,8	9,2	9,5	9,6	9,8	10,0	10,2	10,2	10,1	9,8
Østfold	8,8	9,4	9,6	9,7	9,5	9,3	9,5	10,3	11,0	11,4	11,5	11,6	11,9	12,1	12,3	12,3	11,9
Råde	6,7	7,0	6,6	6,6	6,2	6,4	6,0	7,3	7,8	8,3	8,6	8,1	8,2	8,1	8,2	8,6	8,0

Tabell 4-1: Andel med lavinntekt i husholdninger (andel prosent).³¹

Råde har 10% andel av lavinnteksthusholdninger der det bor barn i alderen 0-17 år i 2022. Andelen varierer noe, og har vært svakt stigende fra 8,3% i 2014.

År		2014-2016	2015-2017	2016-2018	2017-2019	2018-2020	2019-2021	2023
Geografi	Alder							
Hele landet	0-17 år ↕	10,6	11,0	11,5	11,9	11,9	11,5	12,0
Råde	0-17 år ↕	10,0	8,8	10,0	9,3	10,5	10,3	10,0
Våler (Viken)	0-17 år ↕	6,6	7,8	8,7	7,7	7,1	7,2	7,2

Tabell 4-2: Lavinntekt i husholdninger med barn 0 - 17 år (andel prosent).³²

4.10. Aldersvennlig samfunn

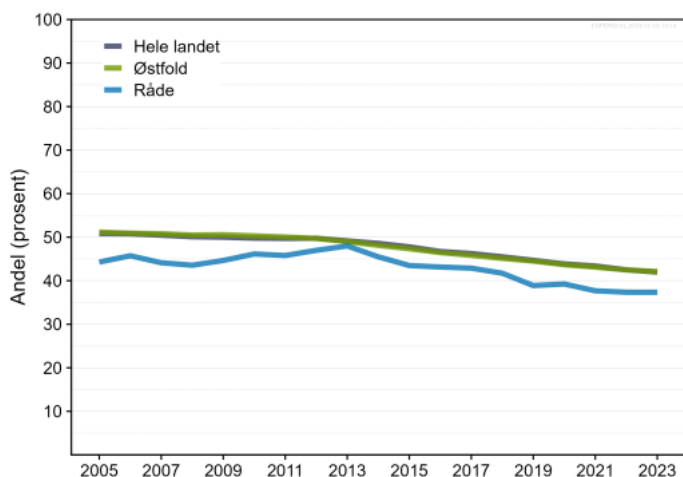
Ca 40% av innbyggerne over 75 år, bor alene. Dette er noe lavere enn landet og fylket.

²⁹ Folkehelseprofilen for Råde 2023, FHI

³⁰ Folkehelseprofilen for Råde 2023, FHI

³¹ Kommunehelsa statistikkbank

³² FHI

Figur 4-1: Andel personer over 75 år som bor alene³³.

Innbyggere som er fylt 79 år og som ikke mottar kommunale tjenester, får tilbud om et kartleggingsbesøk med tanke på forebygging.

5. Bolig

Bolig bidrar til tilhørighet, gir fysisk trygghet, skaper identitet og er en viktig sosial arena, Boligforhold påvirker andre områder av livet, som fysisk helse og funksjon, psykisk helse, utdanning og arbeidstilknytning.

Hovedinntrykk

Den private boligmassen i Råde består i hovedsak av eneboliger. Det har vært rimelig god dekning på andre typer bolig / institusjonsplasser, men disse er nå under press. Andelen barn som bor trangt, er lavere enn i landet for øvrig.

5.1. Boligstruktur

Boligstrukturen i Råde er i januar 2023 preget av eneboliger, tomannsboliger og rekkehus/kjedehus og andre småhus. Det er registrert relativt få i boligblokk og boliger i bofellesskap og andre boenheter i andre boligtyper.

	2019	2020	2021	2022	2023
Enebolig	2418	2428	2441	2455	2467
Tomannsbolig	199	218	219	224	234
Rekkehus, kjedehus og andre småhus	291	291	295	305	314
Boligblokk	194	194	227	227	227
Bygning for bofellesskap	39	39	39	39	39
Andre bygningstyper	65	66	68	68	68

³³ Folkehelseprofilen 2024

Tabell 5-1: Antall boliger, bygningstype pr. 01.01.2023. ³⁴

Omtrent 12% av befolkningen over 45 år leier bolig. Tallet er stabilt over tid.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Geografi								
Hele landet	11,6	11,7	11,8	11,9	11,8	12,1	12,2	12,4
Østfold	11,2	11,3	11,6	11,7	11,8	12,4	12,7	12,9
Råde	11,0	11,6	12,0	11,8	11,6	11,5	11,6	12,0

Tabell 5-2: Andel i prosent som har eierstatus bolig «leier», i aldersgruppen 45 år +. ³⁵

Det er beregnet at 15% av barn og unge under 17 år bor trangt, utfra gjeldende definisjon om rom og kvadratmeter tilgjengelig. Dette er en lavere andel enn i landet og fylket. ³⁶

5.2. Bolig i institusjon

Råde kommune disponerer 54 plasser i sykehjem, hvorav 10 er korttids/avlastningsplasser og 3 leies ut til andre kommuner. Tidligere har det vært 58 plasser, men 4 er gjort om til bemannede omsorgsboliger.

Andel innbyggere over 80 år som bor i institusjon er stabil på ca. 14 %.³⁷ Det er vanligvis ikke ventelister på plass i sykehjemmet, men vinteren 2024 har det kortvarig vært behov for venteliste.³⁸

Sykehjemmet har funksjonsdelte avdelinger, slik at det skilles mellom beboere med somatiske plager og beboere med demenssykdom. Sykehjemmet har egen forsterket skjermet enhet for beboere med behov for dette.

5.3. Hjemmesykepleie og bolig med heldøgns omsorg

Det er vedtatt politikk i Råde kommune at eldre skal få bo hjemme så lenge som mulig. Kommunen tilbyr hjemmesykepleie og hjemmetjenester, samt dagtilbud.

Hjemmesykepleien har pr. juli 2023 43,11 årsverk. Praktisk bistand har 1,94 årsverk. Pr. 01.01.2023 er det 95 personer 80+ som mottar hjemmesykepleie og 56 personer som mottar praktisk bistand.

I 2022 hadde Hjemmebaserte tjenester i gjennomsnitt 175 brukere, med høyest antall om sommeren. Det er i gjennomsnitt innvilget 3500 timer hjemmesykepleie pr. måned. Hjemmehjelpstjenesten har i snitt 100 tjenestemottakere og leverer i gjennomsnitt 100 timer praktisk bistand pr. måned. Hjemmesykepleien har 31,6 årsverk og hjemmehjelpstjenesten har 1,9 årsverk.

³⁴ Kommunehelse, SSB

³⁵ Kommunehelse, SSB

³⁶ Kommunehelse, SSB

³⁷ Boligsosial handlingsplan, Råde kommune

³⁸ Personlig meddelelse, Tildelingskontoret

Tjenester for funksjonshemmede har boliger med heldøgns omsorg på Nor gård, og det blir også bygget nye omsorgsboliger i Ringveien med planlagt innflytting høsten 2024.

I tillegg samarbeider kommunen med frivilligheten, blant annet ved at Eldrebølgen kjører ut middag til eldre, og utfører transport til og fra dagtilbudet for eldre.

5.4. Boforhold vanskeligstilte

Kommunen har pr. i dag 113 kommunale boliger. I tillegg foreligger en avtale med gårdeier om tilvisningsrett på 31 boliger med tilvisningsrett. Kommunale boliger har gjengs leie.

De fleste som søker om kommunal bolig har et ønske om å bo sentralt med tilgang til kollektivtransport.

5.5. Tildeling av bolig

Råde kommune har et tverrfaglig boligteam som avgjør om man er kvalifisert til bolig. Dette boligteamet består av leder tildelingskontoret og boligkontoret, saksbehandler boligkontoret, avdelingsleder NAV, saksbehandler NAV og leder psykisk helse/rus. Flyktningkonsulentene v/NAV deltar ved behov.

Det opereres ikke med venteliste, de som avvises kvalifiserer ikke i henhold til retningslinjene. Standarden i kommunale boliger er ikke høy, men noen boliger har bedre standard enn andre.

Type bolig	Antall	Lokasjon
Omsorgsbolig med bemanning eldre	10	2. etg Karlshusjordet
Omsorgsbolig eldre uten bemanning	22	1. etg Karlshusjordet + «Rødgangen»
Omsorgsbolig med bemanning psykisk helse og rus	12	Avdeling Blå
Omsorgsbolig uten bemanning	6	Øvre Langbråten
Omsorgsbolig med bemanning for TFF	12	Nor gård
Boliger for vanskeligstilte	51	Resterende kommunale boliger
Totalt	113	

Tabell 5-3: Boligtype og antall boliger, 2023.³⁹

5.6. Startlån og bostøtte

Startlån og tilskudd fra kommunen kan hjelpe innbyggere som har hatt langvarige problemer med å få lån i vanlig bank til å kjøpe eller tilpasse egen bolig. Startlån gis i samsvar med betjeningsevnen, og blir derfor ofte beskjedne. For tiden er boligprisene høye og lånerenten høy, men rentene er lavere på startlån enn i andre banker. Det er ikke krav til egenkapital på startlån. NAV saksbehandler søknadene om startlån, som Husbanken står bak.

I noen tilfeller kan kommunen kombinere startlånet med et boligtilskudd. Boligtilskudd kan brukes til tilpassing av bolig og kan utgjøre en del av kjøpesummen for boligen.

³⁹ Personlig meddelelse, Boligkontoret.

Bostøtte er en statlig støtteordning for innbyggere som har lave inntekter og høye bostøtte. Ved vedtak om bostøtte gis samtidig vedtak om strømstøtte i vintermånedene. Dette er nytt fra 2022.

Økonomiske virkemidler for bolig i Råde kommune 2022	
Antall husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken per 1000 innbyggere	13,2
Andel husstander med barn midlertidige botilbud (%)	0
Andel kommunale boliger som er tilgjengelige for rullestolbrukere (%)	47

Tabell 5-4: Utvalgte nøkkeltall for startlån og statlig bostøtte.⁴⁰

Råde kommune har årlig søkt om 20 millioner i lån fra Husbanken, til bruk som startlån for innbyggerne. Dette vil bli justert noe ned i 2024 og i takt med behovet. Andelen barn i midlertidige botilbud er fortsatt 0, mens andelen kommunale boliger som er tilgjengelig for rullestolbrukere er redusert med en bolig.⁴¹

Det er i 3.termin 2023 92 husstander i kommunen som mottar bostøtte. Antallet varierer noe fra måned til måned. Kommunen har 60 løpende startlån.⁴²

Det har vært nedgang i antall mottakere av startlån i kommunen, spesielt i 2023, og dette ses i sammenheng med høye boligpriser og høye renter.

	Husstander tilkjent statlig bostøtte fra Husbanken (antall)			
	2020	2021	2022	2023
3017 Råde	89	89	110	113

Tabell 5-5: Husstander med statlig bostøtte i Råde i 2020-2023.⁴³

Inntektsgrensen for beregning av bostøtte har økt. Etter dette har det blitt en økning i antall som mottar bostøtte.

6. Næring og sysselsetting

⁴⁰ SSB, Kommunale boliger.

⁴¹ NAV, personlig meddelelse.

⁴² Personlig meddelelse, NAV.

⁴³ SSB, tabell 13277.

Hovedinntrykk

Et økende antall unge (18-44 år) blir uføretrygdet. Bare 1.5% av arbeidsstyrken er helt arbeidsledig i 2023.

6.1. Arbeid og arbeidsløshet

Det er ca. 3800 personer som har sitt hovedarbeidsforhold i bedrifter i Råde.⁴⁴ I offentlig sektor er flest ansatt i helse- og sosialtjenester.

	Sysselsatte i prosent av befolkningen 15-74 år			
	2020	2021	2022	2023
3017 Råde (2020-2023)				
Menn				
15-74 år	68,5	70,0	66,0	69,6
Kvinner				
15-74 år	61,8	63,7	58,4	62,6

Tabell 6-1: Andel sysselsatte i befolkningen per 4. kvartal (prosent), etter region, kjønn, alder, statistikkvariabel og år.⁴⁵

Pr. mai 2023 var 1,5% av arbeidsstyrken helt arbeidsledig. Av de som er helt arbeidsledige er det 43 personer i tiltak, noe som utgjør 26,7 % av de ledige. Her regnes det ikke i forhold til arbeidsstyrken, men i forhold til antall helt ledige. De som er delvis ledig får normalt ikke tilbud om tiltak da tiltakene i utgangspunktet skal være i 100%.⁴⁶

2020	2021	2022	2023 pr. mai
3,4	2,2	2,1	1,5

Tabell 6-2: Antall helt arbeidsledige i Råde i prosent.⁴⁷

6.2. Sykefravær og uføretrygd

I årene 2020-2022 ligger legemeldt sykefravær for både kvinner og menn i aldergruppen 16 - 69 år lavere i Råde enn i Våler, men høyere enn i landet.

Råde	2020	2021	2022
Kvinner	6,3	8,4	8,9
Menn	3,9	4,4	5,4
Våler			

⁴⁴ SSB, tabell 12539

⁴⁵ SSB, tabell 06445

⁴⁶ Personlig meddelelse, NAV

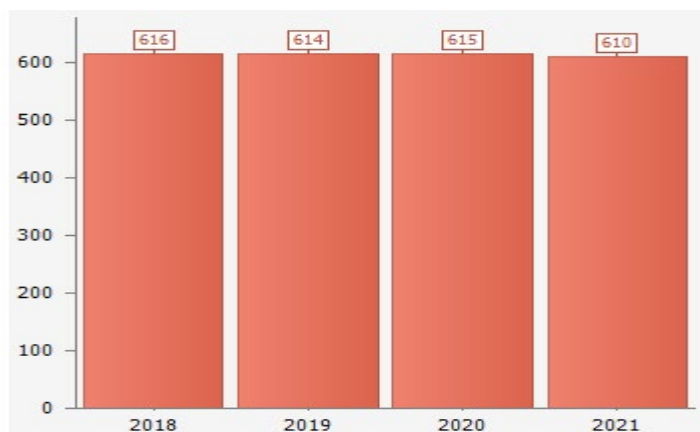
⁴⁷ SSB

Kvinner	9,4	9,9	9,6
Menn	5,7	5,7	5,9
Landet			
Kvinner	7,0	7,5	7,4
Menn	3,9	4,2	4,3

Tabell 6-3: Legemeldt sykefraværprosent 2020 - 2022 i aldersgruppen 16 – 69 år.⁴⁸

6.3. Personer på uføreytelser

Det er 10,9% av innbyggerne (18-66 år) som er uføre. I aldersgruppen 18-44 år er 3,9% uføre, og denne gruppen øker mer. 35% av uføre i Råde kommune er "unge uføre".

Figur 6-1: Antall personer med uføretrygd i Råde.⁴⁹

6.4. Andel pendlere ut eller inn av kommunen

Det er økning i antallet som pendler inn til Råde kommune, slik at det nå er netto innpendling med 344 personer. Det er flest menn som pendler inn til kommunen, mens det er omtrent like mange kvinner som menn som pendler ut av kommunen.

Råde kommune er en del av det felles arbeidsmarkedet med Fredrikstad, Sarpsborg og Moss. I tillegg pendler en del til Oslo. Det er grunn til å anta at de fleste som pendler inn eller ut til Råde er kortpendlere.

Det er et lite arbeidsmarked i kommunen, og uten utpendling vil det for mange være vanskelig å komme i arbeid.

⁴⁸ SSB

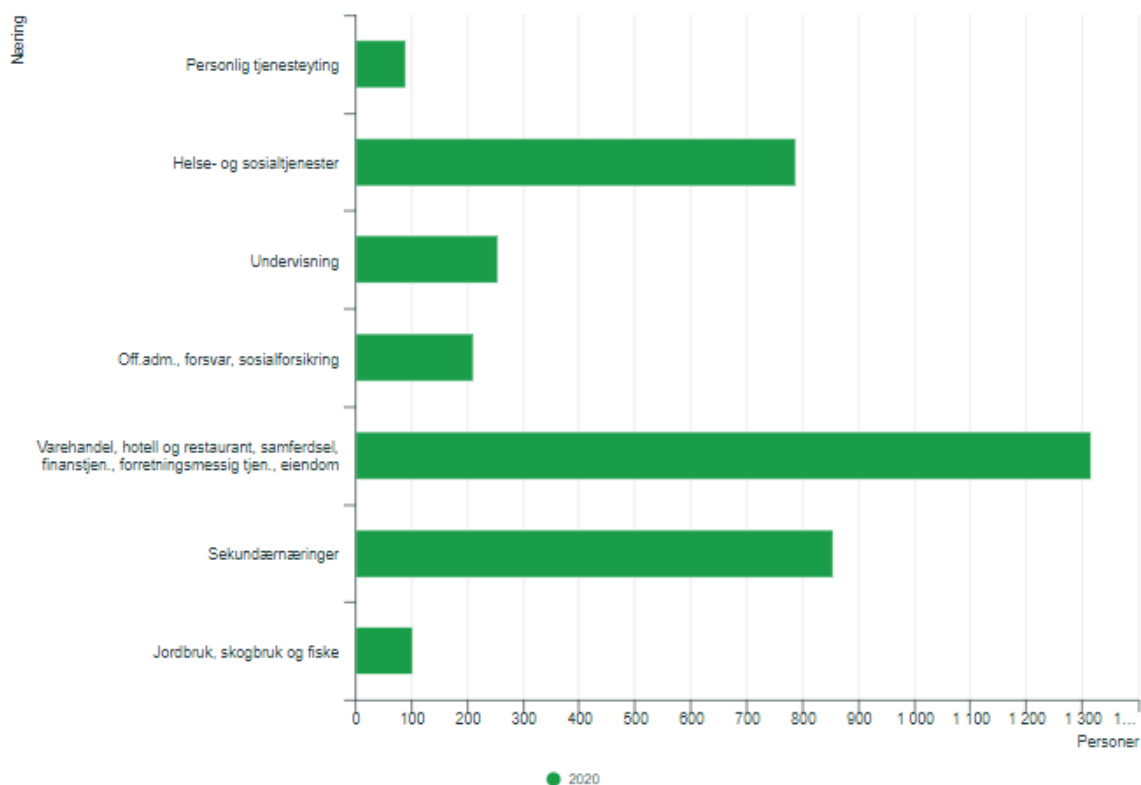
⁴⁹ SSB Kommuneprofilen

				2020	2021	2022
3017 Råde	Menn	15-74 år	Personer som pendler inn i regionen	1 435	1 558	1 654
			Personer som pendler ut av regionen	1 374	1 420	1 426
	Kvinner	15-74 år	Personer som pendler inn i regionen	802	811	877
			Personer som pendler ut av regionen	1 235	1 255	1 274

Tabell 6-4: Pendling inn og ut av kommunen 15-74 år. Regionen er her Råde kommune.⁵⁰

6.5. Næringsgrunnlag i kommunen

Råde har tradisjonelt vært en kommune med mye primærnæring, altså bedrifter som frambringer råvarer, med jordbruk, skogbruk og fiske. Sekundærnæringer bearbeider råvarer til et annet produkt. Bygg- og anlegg regnes til sekundærnæring og har mellom 150 og 200 bedrifter i Råde. Målt i antall bedrifter er nå transport/kjøretøy største kategori. Transport og annen tjenestelevering regnes til tertiærnæring.

Figur 6-2 Oversikt over hvilke sektorer arbeidstakere fordeler seg mellom.⁵¹

⁵⁰ SSB

⁵¹ Kommunefakta, SSB

7. Skole

Hovedinntrykk

De aller fleste oppgir at de trives godt på skolen, mens litt færre er fornøyde med skolen de går på. Vi har god skoledekning og gode skolebygg. Det har blitt stor bedring i resultatene på leseferdigheter, og noe bedre på regneferdigheter i 5. trinn.

Undersøkelsene har vist varierende tall for mobbing i 2014-2022. Ungdataundersøkelsen viser noen grad av mobbing, mens på Elevundersøkelsen viser lavere tall, særlig på ungdomsskolen.

Gjennomføringsgraden i videregående skole er økt fra 72% til 80% i løpet av de siste fem årene. Det er en positiv utvikling, og kan ses i sammenheng med satsing på lesing og matematikk tidligere i skoleløpet.

Barnehagedekningen er høyere enn i Viken og landet som helhet og alle barn med rett til barnehageplass får tilbud i hovedopptaket hvert år.

I 2022 hadde 6,2 % av barn i alderen 0- 17 år i Råde barnevernstiltak. Dette er høyere enn Viken og landet som helhet.

Helsestasjonen gir forebyggende tiltak fra svangerskap og til videregående skole, samt foreldreveiledning. Kommunen har ikke helsestasjon for ungdom i egen kommune, og ikke skolelege.

7.1. Skolestrukturen

Det er lærertetthet på 14,0% i undervisning 1-4 trinn, 15,4% i 5-7 trinn og 15,3% i 8-10 trinn. Elevtallet har vært stabilt de siste 5 årene.

Spetalen skole er to-parallell fra 1.-7. trinn, med 240 elever.

Karlshus skole er to- og tre-parallell fra 1.- 7.trinn med i underkant 380 elever.

Råde ungdomsskole er 4-pararell fra 8-10.trinn og har ca. 270 ⁵²

	2020/21	2021/22	2022/23
Elever	858	856	869
Antall lærere	92	94	97
Lærerårsverk totalt	87	85,3	88,2
Assistenten i undervisning	13,2	14,5	19,4

Tabell 7-1: Noen tall for skolestruktur, lærere og elever i Råde. ⁵³

⁵² Fra kommunens hjemmeside

⁵³ Skoleporten

Tomb videregående skole er en privat kristen videregående skole med internat, eid av NOR misjon. Tomb er en offentlig godkjent skole som følger samme læreplaner som offentlig skole, samt eget kristendomsfag. Skolen har elever fra hele landet.⁵⁴

7.2. Trivsel på skolen

De aller fleste oppgir at de trives godt på skolen, mens litt færre er fornøyde med skolen de går på.

2022	5 trinn	6 trinn	7 trinn
Råde	94	91	92
Våler	93	88	81

Tabell 7-2: Prosentandel av ungdommer som trives på skolen 5-7 trinn.⁵⁵

	8.trinn	9.trinn	10.trinn
Råde	73	47	43
Våler	64	52	31

Tabell 7-3: Prosentandel av ungdommer som er fornøyd med skolen de går på.⁵⁶

For ungdomsskolen viser Ungdataundersøkelsen at trivselen er god gjennom hele skoleforløpet.⁵⁷

På Tomb VGS ble det sist gjennomført Ungdataundersøkelse i 2019. Den viser at de aller fleste elevene er fornøyde med skolen, noe flere gutter enn jenter. Trivselen øker noe fra 1. til 3. skoleår. Dette kan ha sammenheng med at de fleste elevene flytter hjemmefra for å bo på internat, og at det tar tid å finne seg til rette i nytt miljø. Det bemerkes at elevene som besvarte undersøkelsen, nå ikke lenger er elever ved skolen. Kommunen har helsesykepleier på Tomb VGS.

Skolehelsetjenesten erfarer at ungdom tidlig starter å kjenne på et kroppspress, både at man bør være tynn, ha riktige bryster, ikke flat rumpe og ikke for stor, for guttene er det ønske om sixpack. Flere jenter, starter fra 9. klasse, forteller om guttas manglende respekt for deres grenser, og opplever uønsket seksuell oppmerksomhet. Skolehelsesykepleier erfarer at mange har sin virkelighetsoppfatning av «normal sex» fra porno og baserer seg på det. Det har i perioder vært vanlig å dele nudes/dickpics mellom seg og på tvers av forhold. Ungdommen sier at de ønsker bekræftelse på at de ser normale ut.

7.3. Mobbing

Undersøkelsene har vist varierende tall for mobbing i 2014-2022. Ungdataundersøkelsen viser noen grad av mobbing, mens på Elevundersøkelsen viser lavere tall, særlig på ungdomsskolen.

---

⁵⁴ Tomb VGS hjemmeside

⁵⁵ Ungdata junior

⁵⁶ Ungdata

⁵⁷ Ungdata

	2014	2017	2019	2022
Råde	13	6	9	10
Våler		7	7	15
Landet				7

Tabell 7-4: Mobbing på ungdomsskolen – andel prosent.⁵⁸

Råde kommune har nulltoleranse for mobbing og arbeider kontinuerlig for å redusere og helst få slutt på mobbing. Kommunen har utarbeidet to veiledere for arbeidet med å ivareta et godt læringsmiljø. Rektor har ansvar for oppfølgingen.

7.4. Lesferdighet

Det er større andel elever på laveste mestringsnivå i lesing i 5. klasse i Råde enn i Våler, men lavere enn landet som helhet.

	2019	2020	2021	2022	2023
Råde	34	34	33	26	20
Våler	25	33	29	27	17
Landet	24	24	23	23	23

Tabell 8-5: Laveste mestringsnivå i lesing 5. klasse (prosent).⁵⁹

Andelen elever på laveste mestringsnivå har blitt vesentlig lavere siden 2019, etter at barnehagene og skolene iverksatte tiltak gjennom «Strategi for språk, lesing og skriving». Tidlig innsatsmidler og økt lærertetthet i forbindelse med lærernormen er et særskilt satsningsområde for Rådeskolene.

I 2023/24 scorer elevene på 5.trinn ganske likt som nasjonalt snitt i lesing på nasjonale prøver.⁶⁰

7.5. Regneferdighet

Det er større andel elever på laveste mestringsnivå i regning i 5. klasse i Råde enn i Våler og landet.

	2020	2021	2022	2023
Råde	32	32	30	27
Våler	27	26	19	17
Landet	23	20	24	24

Tabell 7-6: Laveste mestringsnivå regneferdighet 5.trinn, prosent.⁶¹

Gjennom bevisst satsing på økte regneferdigheter er andelen elever på laveste mestringsnivå redusert med 5 prosentpoeng i perioden 2019-2023.⁶²

⁵⁸ Ungdata

⁵⁹ FHI

⁶⁰ Personlig meddelelse, kommunalsjef oppvekst og levekår

⁶¹ FHI

⁶² FHI

Elevene scorer generelt lavt på nasjonale prøver på 8. trinn, men leverer jevnt over godkjente eksamensresultater sammenlignet med landet. Elevene gjør det også godt i skriftlig eksamen i matematikk hvor de scorer høyere enn nasjonalt nivå.⁶³

7.6. Gjennomføring i videregående skole

I 2023 var prosentandel av elever fra Råde som gikk over i videregående skole, 83,5%.

	2019	2020	2021	2022	2023
Råde	72	76	72	72	77
Våler	77	74	70	71	73
Landet	79	80	77	78	79

Tabell 8-7: Gjennomføring i videregående skole (andel prosent).⁶⁴

Råde kommunes elever har over tid hatt høyt frafall med hensyn til elever i videregående skole. Gjennomføringsgraden i videregående skole er økt fra 72% til 80% i løpet av de siste fem årene.⁶⁵

7.7. Barnehagedekning

Barnehagedekningen er høyere enn i Viken og landet som helhet og alle barn med rett til barnehageplass får tilbud i hovedopptaket hvert år. Det kan være en utfordring for de foreldrene som ikke får tildelt barnehageplass i en nærliggende barnehage.

Det er 7 barnehager i Råde, 2 kommunale og 5 private med henholdsvis 142 og 338 plasser.

Det er 87,7% barn 1-2 år og 90,8% av barna i alder 3-5 år som går i barnehage i Råde. For barnehageåret 2023-24 er disse tallene gjeldende:⁶⁶

	Kommunale	Private	Totalt
Antall barnehager	2	5	7
Antall plasser	142	338	480
Andel barnehagebarn, 1-2			103,5%
Andel barnehagebarn, 3-5			95,4%

Tabell 8-8: Tall over barnehagene i Råde.⁶⁷

Prosentandelen som overgår 100% skyldes at noen private barnehager har barn fra nabokommuner.

⁶³ Personlig meddelelse, kommunalsjef oppvekst og levekår

⁶⁴ FHI

⁶⁵ Folkehelseprofilen, 2019 og 2024, FHI

⁶⁶ Tall fra barnehagemyndighet i Råde

⁶⁷ SSB tabellene 09220 og 13502

Dekningsgrad

	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år
-Hele landet	81,0%	94,7%	96,8%	97,2%	97,4%
-Viken	79,2%	93,0%	96,1%	96,2%	97,0%
Råde	90,8%	84,6%	93,3%	89,7%	89,4%
Våler (Viken)	79,5%	89,5%	96,0%	93,7%	100,0%

Tabell 8-9: Andel barn i barnehage 2023 (andel prosent).⁶⁸

Ved hovedopptaket til barnehageåret 2024-25 ser vi at det er jevnt antall søkere til Karlshus- og Saltnes-områdene.

7.8. Helsestasjons- og skolehelsetjeneste

Bemanningen på helsestasjonen består av mange faggrupper: jordmor, helsesykepleier, lege, fysioterapeut og familieveileder.

Helsestasjonstjenesten tilbyr barselbesøk av jordmor til alle nybakte foreldre innenfor 1-3 dager etter hjemkomst. Helsesykepleier kommer hjem til familien senest 10-14 dager etter at barnet er født, dersom familien ønsker det.

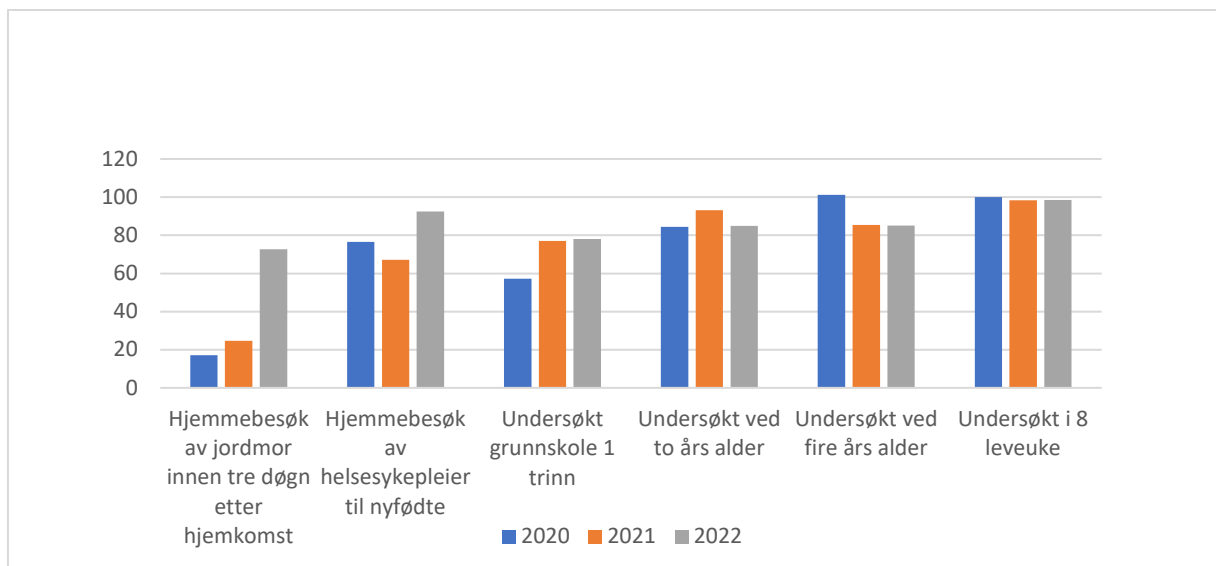
I tillegg til de 14 anbefalte konsultasjonene i helsestasjonsprogrammet, tilbys familien ekstra oppfølging når det er nødvendig. Eksempler på situasjoner der det kan være behov for ekstra konsultasjoner:

- Når mor og/eller far viser tegn på lett depresjon eller andre psykiske vansker eller lidelser.
- Ved bekymring/utfordringer knyttet til for eksempel amming, kosthold, søvn, vekt, trivsel og samspill.
- Til familier som av ulike årsaker har behov for ekstra støtte eller veiledning.
- Dersom barnet ikke går i barnehage.

I tillegg til enkeltkonsultasjoner tilbys også grupper og kurs. Jordmor har fødsels- og foreldreforbereende kurs for de gravide i Råde. Helsestasjonen tilbyr barseltreff og gruppekonsultasjoner og har foreldreveiledningskurs for dem som ønsker det.

---

⁶⁸ Udir

Figur 7-1: Andel (prosent) helseundersøkelser av barn 0 – 6 år på helsestasjonen⁶⁹

Skolehelsetjenesten undersøker og har samtale med barn og deres foresatte på 1. trinn og observerer blant annet indikasjoner på vold, overgrep og omsorgssvikt.

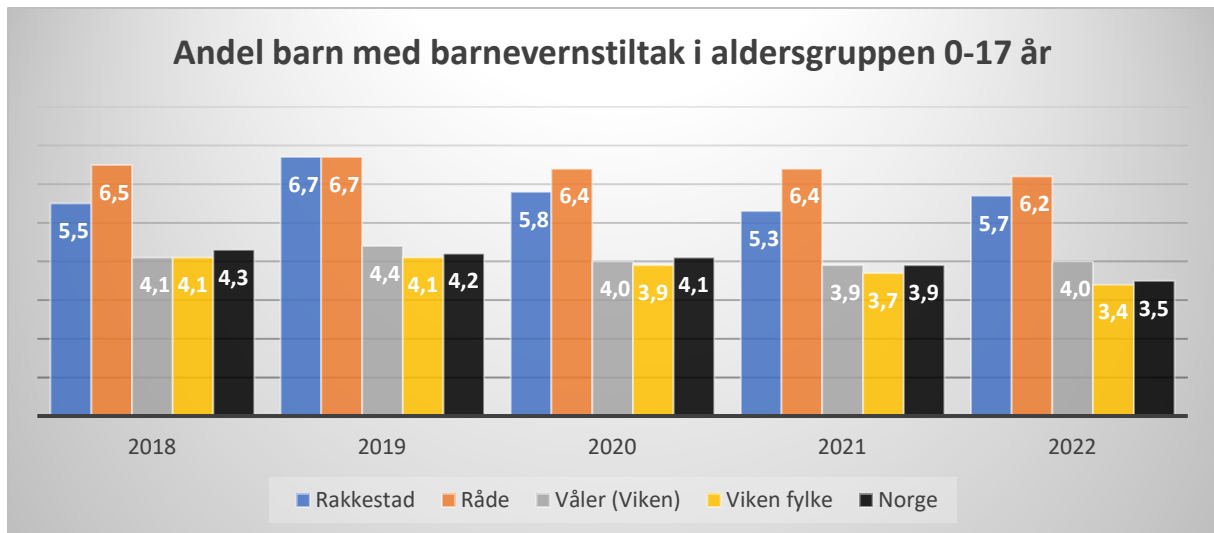
Skolehelsetjenesten, som et lett tilgjengelig lavterskeltilbud, har en særlig mulighet til å oppdage psykiske plager eller lidelser og begynnende skjevutvikling. Skolehelsesykepleier bidrar i skolens undervisning om temaer i skolens læreplan knyttet til spesielle utfordringer ved skolen eller nærmiljøet og samtaler, helseopplysning og veiledning i grupper til elever med særskilte behov. Vi har ikke skolehelselege i kommunen. 6-årskontrollen hos lege gjennomføres på helsestasjonen.

Kommunen jobber fra høsten 2023 med Prosjekt 1-2-3 som skal legge til rette for barn og deres familier allerede fra før fødsel, videre over til overgang helsestasjon til barnehage samt frem til barnet fyller 3 år. Helsesykepleiere deltar i BTI-møter med barnehager og skoler.

7.9. Barnevern

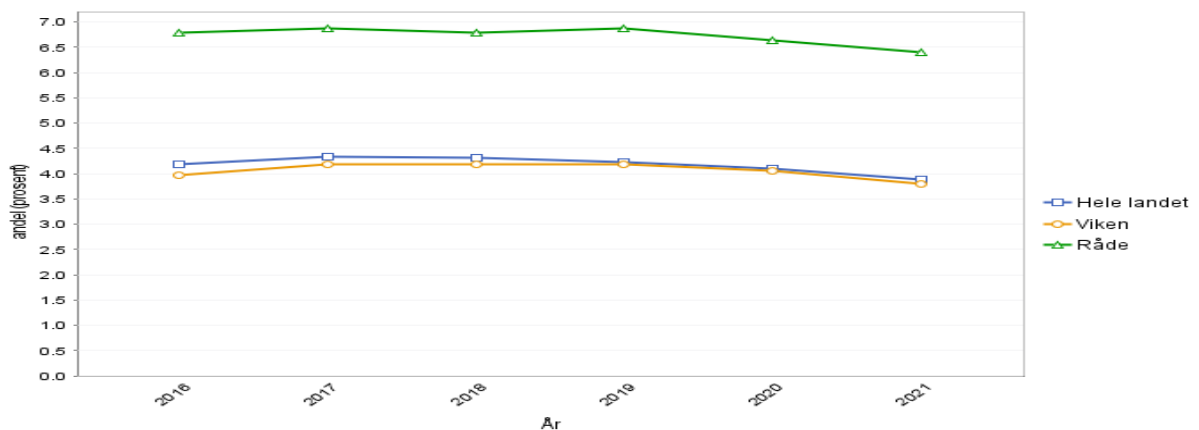
I 2022 hadde 6,2 % av barn i alderen 0- 17 år i Råde barnevernstiltak. Dette er høyere enn Viken og landet som helhet.

⁶⁹ SSB

Figur 8-2: Barn med tiltak i løpet av året og per 31. desember, etter alder og funksjon.⁷⁰

Det er 5,2 % av barn i alderen 0- 17 år i Råde som har undersøkelser fra barnevernet, i Viken og landet som helhet er det 4,2 %.

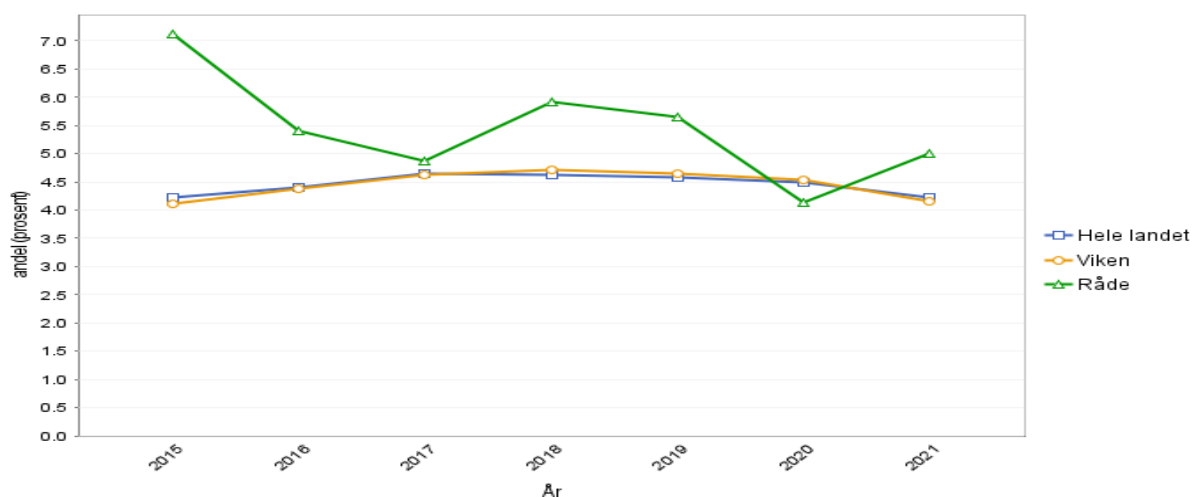

Figur 8-3: Barn med barnevernstiltak- andel prosent⁷¹.

Barnevernet i Råde gir tjenester på et høyere nivå enn sammenliknbare kommuner og landet som helhet. I gruppen 0-17 år har det imidlertid vært en nedgang i andel tiltak fra 6,7 % i 2019 til 6,2 % i 2022.

⁷⁰ SSB, tabell 12275

⁷¹ SSB

Figur 8-4: Barn 0-17 år med undersøkelse av barnevernet- andel prosent.⁷²

Virksomhet Familie har siden 2014 hatt samarbeid med HOMESTART - en frivillig likemannshjelp til småbarnsfamilier som trenger litt ekstra støtte.

Barnevernstjenesten erfarer at det er flere i grupper med svak levekårsindeks som ønsker tilbud fra barnevernstjenesten enn i sammenlignbare kommuner. Råde kommune har få tjenester på de laveste trinnene i tiltakstrappen. Dette kan føre til at hjelpen blir gitt som mer omfattende og kostbare tiltak⁷³

8. Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

Folkehelseovens kapittel 3 «Miljørettet helsevern» pålegger kommunene å føre tilsyn og kontroll med faktorer som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen, og kaller dette fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø.

Hovedinntrykk

Det er god kvalitet og leveringsdyktighet på drikkevann, lav risiko knyttet til radonstråling. Luftkvaliteten antas å være god, men noen modellberegninger antyder at det er noe høyere grad av svevestøv knyttet til veitrafikk.

Råde kommune har i hovedsak bomiljøer som er lite påvirket av støy. Støy er i hovedsak knyttet til vei, flyplass og jernbane, samt noe industri.

Mange elever bruker buss / drosje. Det satses på trygge skoleveier.

Råde har bygdekvaliteter og god tilgang til områder for rekreasjon, friluftsliv og grøntarealer.

Kommunen har gode rutiner for å ivareta fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø.

⁷² SSB

⁷³ Personlig meddelelse, Barnevernet

Det er godt tilbud av kollektivtransport fra Karlshus til andre byer, men mindre tilbud mellom Saltnes og Karlshus.

Det er et lite, men stabilt rusmiljø i bygda. Kommunen gir helsetjenester til gruppen.

Det er et variert kulturtilbud i bygda, men det savnes kino og et tilbud til unge voksne. Mange barn og unge bruker Allaktivitetshuset.

8.1. Omfang av smittsomme sykdommer og vaksinerings

Smittsomme sykdommer utgjør i perioden 2019-2023 ikke et stort folkehelseproblem i Råde. Ifølge meldesystemet for smittsomme sykdommer MSIS har vi enkelttilfeller av smitte på enkelte sykdommer, og disse håndteres i helsevesenet. Se også kapittel 12.15 om infeksjoner.

Etter perioden 2018 og 2019 har vi ikke hatt utbrudd av kikhoste blant innbyggerne i Råde.

Det har ikke vært utbrudd av andre smittsomme sykdommer enn korona, ut over influensa og omgangssyke. Kommunen har beredskap for prøvetaking, tilbakemelding og eventuell smittesporing. Det ble gjennomført et stort massevaksinasjonsarbeid under koronapandemien.

Råde kommune hadde 96,5% dekningsgrad for MMR-vaksine for 9-åringer ved siste måling.⁷⁴

8.2. Drikkevann

I 2023 hadde 88 % av husstandene i Råde kommunalt drikkevann.

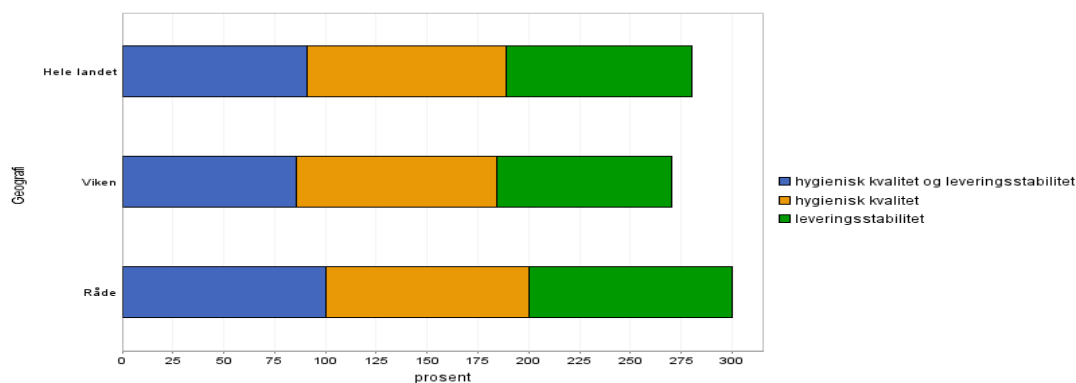
Vansjø er drikkevannskilden til Råde og de andre kommunene i Mosseregionen. Rensing gjøres på MOVAR IKS vannbehandlingsanlegg i Rygge. Vannbehandlingsanlegget tilfredsstiller alle krav i drikkevannsforskriften.

Drikkevannskvaliteten er svært god og viser i de målingene som er gjort fram til 2023 en renhetsgrad på 100 %.⁷⁵

---

⁷⁴ Folkehelseprofilen 2023

⁷⁵ Folkehelseprofilen 2024

Figur 8-1: Vannkvalitet. Kommuntalt drikkevann, 2015 – 2022.⁷⁶

Husstander som har privat vannforsyning har et privat ansvar for å teste egen vannkvalitet, og gjennomføre rensing dersom det er nødvendig.

Det kommunale vann- og avløpsnett dekker alle tettbebygde boligområder og næringsarealer i kommunen. Områdene med spredt bebyggelse som i Slangsvold og vest i kommunen, er ikke utbygd med kommunalt vann- og avløpsnett. Spredt bebyggelse mellom Enebekk og Missingen og mellom Karlshus og Kil har kommunal vannforsyning, men ikke kommunalt avløpsnett.

Det gamle ledningsnett i Råde kommune er rehabilitert med strømpe. Lekkasje mengden utgjør pr 2022 12%.⁷⁷ Lekkasje kan føre til stans i vannforsyningen og det er utarbeidet beredskapsplaner for slike hendelser.

Det er bygget og satt i drift ny hovedvannledning til Saltnes.⁷⁸

Andel pr. år tilknyttet kommunal vannforsyning	
2020	79,3
2021	78,6
2022	72,1
2023	72,1

Tabell 8-1: Andel prosent med kommunalt drikkevann.⁷⁹

8.3. Forekomst av radon

Norges geologiske undersøkelse (NGU) og Statens strålevern har i 2015 utviklet et nasjonalt aktsomhetskart som dokumenterer radonforekomstene i Råde godt. Kunnskap om radonforekomster tas inn i vurderingen ved arealplanleggingen og i miljørettet helsevern. NGU skriver at de jobber med å fornye aktsomhetskartet.

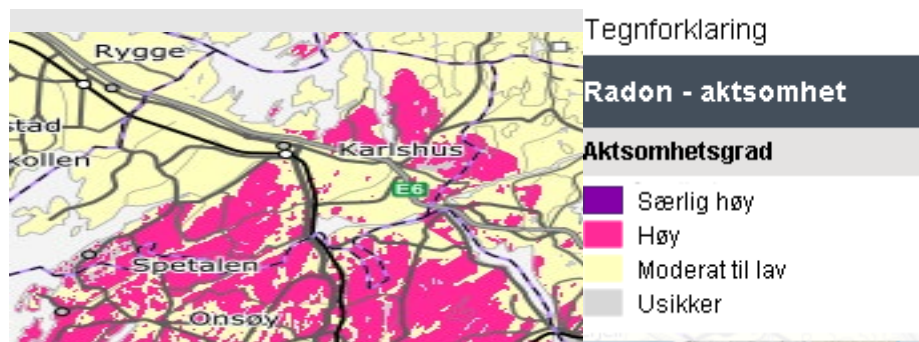
⁷⁶ SSB, tabell 11786

⁷⁷ SSB, tabell 11791

⁷⁸ Personlig meddelelse, Teknisk

⁷⁹ SSB, tabell 13143

Figur 9-2: Radonkart Råde.⁸⁰

Kommunen følger opp at offentlige bygg dokumenterer radonverdier under tiltaksgrensen fastsatt i strålevernforskriften. Det er krav om dokumentasjon av radonmålinger i alle utleieboliger. Utleier skal fremvise dokumentasjon om at radonnivået er i tråd med tiltaks- og grenseverdiene.

Dokumentasjon skal gjøres tilgjengelig for leietaker og ved eventuelt tilsyn. Råde kommune gjennomførte i 2014 radonmåling i alle sine utleieboliger. Det ble funnet forhøyet forekomst av radon (mer enn 100 becquerel pr. m³) i boligene i Grendehusveien, Fasanveien og Gneisveien. Relevante tiltak er iverksatt. Det er ikke foretatt målinger i kommunal regi etter dette.

Karlshus skole og Spetalen skole ikke har hatt tilsyn (i forbindelse med ny godkjenning) av miljørettet helsevern etter utvidelsen/ny utbygging. Det er planlagt nytt tilsyn våren 2024. Kommunen ved drift/eiendom har rutine for radonmålinger i kommunale skoler og barnehager som utføres hvert tiende år eller etter ombygging og alltid for nye bygg.

Det er liten grunn til å tro at radon eller stråling er en stor miljørisiko i Råde. Beboere i områder med høy konsentrasjon av radon i grunnen bør imidlertid oppfordres til å foreta målinger og iverksette eventuelle tiltak i egen bolig.

8.4. Risiko for legionella

Alle skoler og barnehager med dusjanlegg har en lovpålagte legionellaforebyggende rutine. Kommunen ved drift/eiendom har rutiner for legionellaforebygging ved alle kommunale skoler, barnehager og institusjoner hvor de har ansvar for drift og vedlikehold.

Det er ikke registrert legionellautbrudd i Råde.

8.5. Risiko for annen biologisk forurensning

De viktigste forurensningskomponentene utendørs er svevestøv (PM10) og nitrogen dioksid (NO₂). Dette kommer i hovedsak fra biltrafikk. Andre kilder til forurensning kan være boligoppvarming, industri/landbruk og lokale meteorologiske og klimatiske forhold. Helse risikoen varierer med konsentrasjon og eksponeringstid.

Det kan være noe forurensning fra sprøytemidler brukt i landbruket.

⁸⁰ ngu.no

Råde kommune legger ut oppdaterte badevannsresultater på sine nettsider. Resultatene for siste 3 år har ligget i kategorien «God badevannskvalitet». Dette viser at strendene har hatt stabil vannkvalitet og ikke vært utsatt for betydelig forurensning.

8.6. Luftkvalitet

Svevestøv som skyldes biltrafikk antas å være den største kilden til luftforurensning i kommunen.

År	2022
Geografi	
Hele landet	46,3
Østfold	75,3
Råde	58,9

Tabell 9-2: Luftforurensning, – andel av befolkningen eksponert over luftkvalitetskriteriene for finkornet svevestøv. Modellberegning.⁸¹

Hovedtyngden av trafikk går på E6, men det er til tider også svært stor trafikk gjennom Karlshus sentrum. Det foretas ikke luftmålinger i Karlshus sentrum.

Kommunen er forurensningsmyndighet og vil fortsatt ha ansvar for luftkvaliteten.

Det føres nøye tilsyn med inneklima i barnehager og skoler. Tiltak følges opp av virksomhet teknisk.

8.7. Omfang av områder utsatt for støy

Det er ikke gjennomført lokal kartlegging av hvordan innbyggerne opplever støybelastningen i Råde. For å ha et orienterende grunnlag i arealplanleggingen, har kommunen støysesonekart. Det er også utarbeidet støysesonekart for ny planlagt jernbanetrasé og utvalgte enkeltbedrifter. Det er lagt inn oppdaterte angivelse av støysesoner for flytrafikk fra Forsvarets flyplass, vegtrafikk, skytebane og jernbanen i kommuneplanens arealdel.

I Råde rapporterte 14% at de ble plaget av trafikkstøy innendørs i hjemmet mens 8% rapporterte plagsom støy innendørs i hjemmet fra andre kilder.⁸²

Råde har enkelte større næringsområder som ligger i nær tilknytning til boligområder. Beboere her har sendt inn klager på industri- og transportstøy. Disse sakene er ikke avsluttet.

8.8. Omfang av områder utsatt for annen forurensning

Det er i liten grad områder som utsettes for annen forurensning, med mindre det oppstår som følge av skade eller uhell på vann/avløpsnett eller i produksjonsbedrifter.

Kyststrekningen er særlig utsatt for plastforurensning fra sjøen.

---

⁸¹ Kommunehelse, FHI

⁸² Vi i Viken, Viken fylkeskommune

Den største forurensningen til Vansjø kommer fra Rygge flystasjon og avrenning fra kjemikalier brukt bla. i brannskum. Dette har ført til at man siden 2020 har hatt en advarsel mot å spise all fisk fra Vansjø. Advarselen er meldt ut i aviser og på offentlige nettsider.⁸³

Råde kommune har Miljørettet Helsevern sammen med Moss kommune. Avdeling for miljørettet helsevern gir råd og veiledning, fører tilsyn og påser at forskrift og krav etterleves.

8.9. Inneklima i skoler, barnehager og offentlige bygg

Det er etablert internkontrollsystem i alle skoler og barnehager og Miljørettet helsevern har oversikt over godkjenningsstatus for barnehager og skoler. Det er ikke kommet klager til miljørettet helsevern om inneklima i barnehager eller offentlige skoler.⁸⁴

Imidlertid kan det være noe utfordringer med inneklimaet i eldre bygg, og næringsbygg som har gjennomgått store transformasjoner – som «Bankbygget». Begge de kommunale barnehagene holder til i eldre bygg.

8.10. Trygge skoleveier

Råde kommune ble godkjent som Trafikksikker kommune i 2019 og regodkjent i 2023. Det innebærer å ha oversikt over, og å sette inn tiltak om elever har trafikkfarlig skolevei.

En stor andel av elevene i Råde er «busselever», dvs. at de har skolebuss eller drosje til og fra skolen. Dette kommer dels av at det er mange med lang skolevei, dels at det noen elever har trafikkfarlig skolevei.

Kommunalsjef for skole og oppvekst har ansvaret for at skoleveistrekninger blir vurdert, når det kommer melding om strekninger som oppleves som farlig skolevei. Vurderingen gjøres i samarbeid med kommunens trafikksikkerhetsgruppe.

Det arbeides kontinuerlig med å sikre skolebarna trygg skolevei, gjennom å anlegge gang- og sykkelstier, gi opplæring i trafikksikker oppførsel og sykkelvett, samt å sette inn tiltak der det identifiseres farlig skolevei. Trygg skolevei er satsningsområde i Trafikksikkerhetsplanen og kommunen er medlem av og samarbeider med Trygg Trafikk.

8.11. Turveier, gang- og sykkelveier

I samarbeid med frivillige lag og foreninger og grunneiere er det opparbeidet et godt turveinett i kommunen. Pilegrimsleden og kyststien går gjennom kommunen, og det er mange turstier langs Vansjø og i skogsterrenget.

Det er godt utbygd gang- og sykkelveinett i og rundt Karlshus sentrum, (RV 110 – og 118) fra Missingen i sør til grensa mot Moss i nord, og i Saltnes fra Krysset Tombveien/Saltnesveien til kommunegrense mot Fredrikstad. Det er ikke bygd ut gang- og sykkelvei mellom Karlshus og Saltnes langs Tombveien. Det er heller ikke gang- og sykkelvei langs riksvei 110 (Fredrikstadveien) fra Strømshaugbrua til grense mot Fredrikstad i syd. På Missingen mangler gang- og sykkelvei på deler av strekningen mellom rundkjøringen og Eplehagen.

---

⁸³ Matportalen.no

⁸⁴ Personlig meddelelse, kommuneoverlegen i Råde

8.12. Omfanget av og tilgjengelighet til områder for rekreasjon og friluftsliv

Råde har høy tilgang på områder for rekreasjon og friluftsliv. I hovedsak har befolkningen gode muligheter for fritidsaktiviteter, både fysisk aktivitet, foreningsvirksomhet og kulturelle tilbud, ifølge en undersøkelse. Undersøkelsen viser ikke geografiske forskjeller innad i bygda.⁸⁵

Kommunen har nærhet til sjø og Vansjø, med kystlinje og badeplasser, innland og skog. Det er god tilgjengelighet for allmenheten og tilrettelagt med turstier og rasteplasser. Det er grønne korridorer fra bebyggelse til de fleste rekreasjonsområdene. Det er flere områder som er tilrettelagt for mennesker med nedsatt funksjonsevne, som Karlshusskogen, Ellingstranda og i Amundbukta.

Det er mange hytter og campingplasser i kommunen. Her er det i hovedsak faste gjester som kommer igjen år etter år.

8.13. Tilbud og tilgjengelighet til kollektivtransport

Råde stasjon gir tilgang til all togtrafikk på Østfoldbanen. Det gir kort reisevei til Oslo og gjør at mange velger å pendle med tog. Det er gratis parkering på Råde stasjon.

Det er god kommunikasjon med buss til Oslo og de omkringliggende byene fra Karlshus sentrum, og busstilbud mellom Saltnes og Fredrikstad. Det mangler imidlertid bussforbindelse mellom Saltnes og Karlshus. Det har vært flere forsøk på å få en slik forbindelse, men kollektivselskapet finner ikke at det er passasjergrunnlag for å kunne drive økonomisk forsvarlig.

Flex-bussen har et aktivt tilbud, men siden den er tilgjengelig kun i bestemte tidsrom, imøtekommer den ikke ungdommens behov for transport på ettermiddag/kveld og i helg.

8.14. Omfang av grøntarealer

Det er tilgjengelige grøntarealer for alle som bor i Råde, i form av offentlige parker, friområder, skogområder og naturstier. For de fleste er det gangavstand fra bopel til slike områder.

8.15. Rus og psykisk helse

Det er ikke et stort aktivt rusmiljø i Råde. De fleste rusmisbrukerne er voksne og kjent av kommunen, som gir helsehjelp til en stabil gruppe på ca. 25 rusmisbrukere.⁸⁶

Det er i perioder knyttet noe bekymring til ungdomsfester, særlig utendørs på sommeren. Tomb VGS har hatt noen utfordringer med ungdom som ruser seg, og har gode rutiner for å ivareta disse.⁸⁷

---

⁸⁵ Vi i Viken, 2019

⁸⁶ Personlig meddelelse, Psykisk helse og rus

⁸⁷ Personlig meddelelse, Tomb VGS

Det er begrensede typer fritidstilbud til barn og unge i Råde, utenom livssynsorganisasjoner eller idrett. Det har den senere tiden vokst frem et e-sport-miljø i Råde, noe særlig gutter har involvert seg i. En del barn og unge føler på utenforskap, som kan gi dårlig psykisk helse.⁸⁸

Råde kommune har lavere andel ansatte med videreutdanning innenfor rus og psykisk helsearbeid enn sammenlignbare kommuner.

	Årsverk per 1000 innbygger 2023		
	Råde	Våler, Viken	Rakkestad
Totalt innen psykisk helse- og rusarbeid,	2,56	4,15	2,58
Antall med høyskole- og universitetsutdanning, med videreutdanning i psykisk helse og rusarbeid (inkluderer psykiatere, psykologer, psykologspesialister)	0,63	1,26	1,39

Tabell 8-3 Antall ansatte med videreutdanning innen rus og psykisk helsearbeid, pr 1000 innbyggere.⁸⁹

8.16. Valgdeltakelse

Det har vært god valgdeltakelse i Råde (80,2 % Stortingsvalg 2021, 61,1 % lokalvalg 2023).⁹⁰ Ved siste kommunevalg gjorde kommunen stemmelokalet mer tilgjengelig ved å ha «Valgbobilen», som ble parkert på strategiske steder i bygda. Tiltaket ble godt mottatt og mange benyttet muligheten til å forhåndsstemme.

8.17. Omfang av kulturtilbud

Råde kommune har et variert kulturtilbud, og innbyggerne benytter seg også av tilbudene i nabobyene.

På befolkningsundersøkelse scorer Råde noe lavt på omfanget av kulturtilbud. Kun 29 % av de som svarte syntes at tilbudet er bra, mens 69 % opplevde at det var dårlig, særlig gjaldt dette manglende kino og sceneoppsetninger. Det de unge savner mest er «bygdekino», at yngre kan «henge på huset» og et bredere tilbud og større kapasitet på kulturskolen. Spesielt savnes et tilbud for unge voksne, dvs. fra 18 år.⁹¹

Kulturskolen melder at de har 45 plasser til teatertilbud, samt 59 plasser på seks forskjellige musikkinstrumenter (piano, fiolin/bratsj, gitar, slagverk, messingblås og tverrfløyte).⁹²

⁸⁸ Personlig meddelelse, Ungdomsrådet

⁸⁹ Helsedirektoratet, Eksport av data fra de nasjonale kvalitetsindikatorene (NKI),

⁹⁰ Folkehelsebarometeret 2024

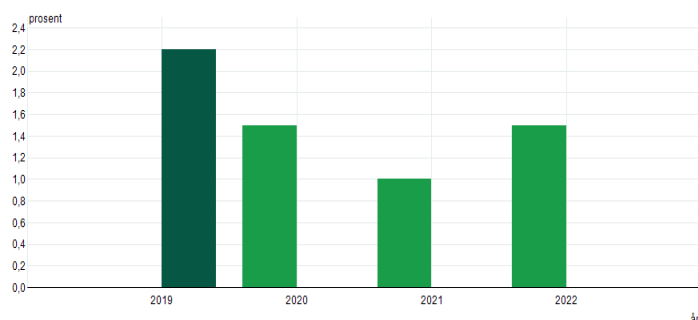
⁹¹ Oss i Østfold, 2019

⁹² Personlig meddelelse, rådgiver oppvekst og levekår

	Brutto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per elev (kr)		Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (prosent)		Barn 6-15 år som står på venteliste til kommunens kulturskole (prosent)		Elev i kommunens kulturskole (antall)	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
3017 Råde	33 734	33 575	5,4	5,9	1,5	0,8	55	52

Tabell 8-4: Nøkkeltall fra kommunale kulturskoler.⁹³

Det var færre plasser i kulturskolen i 2022 enn i 2019. Samtidig har også antallet barn som står på venteliste gått ned.

Figur 8-3: Barn 6-15 år som står på venteliste til kommunens kulturskole, i prosent.⁹⁴

I bygda er det et mangfold av kulturaktiviteter. Kommunen er blant annet involvert i Ungdommens kulturmønstring, den kulturelle spaserstokken, den kulturelle skolesekken, kulturuke og Parkfestivalen. Avdeling for kultur og fritid har overordnet ansvar som bindeledd til lag og foreninger, og jobber blant annet med Ungdomsrådet, frivilligsentralen, biblioteket, allaktivitetshuset og kulturmedarbeidere og -arrangementer. De ikke-kommunale tilbudene strekker seg fra Åpen bondegård til ulike fritidsorganisasjoner og kommersielle aktører innen både kultur og idrett.

Aktivitetstilbudet innen kultur og idrett er ujevnt fordelt mellom kommunesentrene. Imidlertid er det i 2023 etablert ny skatepark ved idrettsplassen i Saltnes, BUA-utlånsbod i Karlshus sentrum og disc-/frisbee-golfbane ved Tomb VGS.

8.18. Sosiale møteplasser

Kommunens møteplasser og lekeplasser har god tilgjengelighet og benyttes flittig av innbyggerne.

Barn og unges oppvekstmiljø og levekår er høyt prioritert i kommunens planarbeid, og satsningsområde i kommuneplan 2020 -2037.

⁹³SSB, tabell 12061

⁹⁴ SSB, tabell 12061

Allaktivitetshuset en gratis arena for sosialt samvær for barne- og ungdomsskoleelever fra 5.-10. trinn.

Det er nærmiljøanlegg knyttet til skolenes uteområde i tillegg til Tusenårsplassen. Det er nærmiljøanlegg knyttet til ulike boligområder, disse driftes av velforeningene. Kommunen har ingen plan for ettersyn og vedlikehold av lekeplasser, men gjennomfører vedlikehold ved behov. De ulike velforeningene vedlikeholder selv sine områder.

Det er få tilrettelagte sosiale møteplasser for eldre i bygda, utenom Eldrebølgen. Møteplassene i kommunen er stort sett kommersielle, i form av spisesteder lokalisert i Karlshus. Lag og foreninger skaper møteplasser på sine arenaer.

8.19. Frivillige organisasjoner

Den store aktiviteten innenfor frivillig sektor er viktig for befolkningens trivsel og identitet.

Det er registrert ca. 100 lag og foreninger i Enhetsregisteret fra Råde. Det er foreninger for både barn, unge og voksne,. Det spenner fra ulike interesseforeninger til kulturforeninger, som kunstforening og historielag, idrett, religiøse foreninger og 4H.

Organisasjoner, lag og foreninger kommunen samarbeider med legger opp til lavterskel aktiviteter og inkludering av personer som ellers kan falle utenfor i lokalsamfunnet. Disse organisasjonene har sin kjernevirksomhet primært innenfor kultur, idrett og humanitært og sosialt arbeid.

En undersøkelse viser at 13 % av de spurte i Råde oppgir å være aktive i foreningsliv, styrer, kveldsskole eller lignende minst en gang pr. uke.⁹⁵ Dette setter Råde blant de tre kommunene i Østfold med lavest deltagelse i frivillig arbeid.

Medlemsforhold er i endring, det ser ut til at frivillige ønsker en friere stilling enn et medlemskap gir, spesielt ses dette blant yngre frivillige. Deltagelse øker med alder og det er gifte mannlige alderspensjonister med høy utdanning som har høyest deltagelse.

Mange organisasjoner arbeider aktivt for at ungdom skal delta i organisasjonsarbeid og få oppgaver i styrer, som trenere og dommere. Dette regnes som et viktig ledd i demokratiopplæringen i Norge.

Lag og foreninger inviteres til et årlig informasjonsmøte i kommunen, der de kan informere om sine planer og kommunen informerer om sine retningsvalg, om tilskudd og hvilken bistand kommunen kan gi. Råde kommune har egne tilskuddsmidler som lag og foreninger kan tildeles etter fastsatte søkekriterier.

---

⁹⁵ Oss i Østfold, 2019

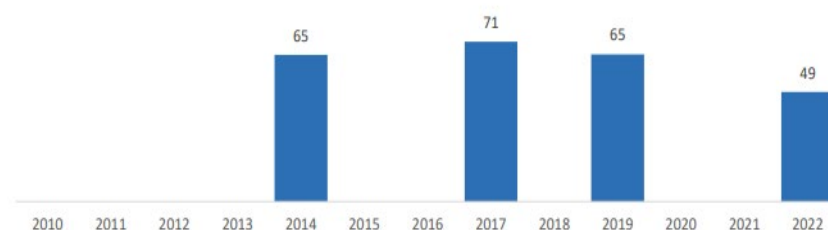
	Driftstilskudd til frivillige lag og foreninger (1000 kr)		
	2021	2022	2023
3017 Råde			
Frivillige lag og foreninger, andre kulturaktiviteter	463	1 487	1 272
Frivillige lag og foreninger, idrett	744	994	903

Tabell 8-5: Frivillige lag og foreninger, etter region, type forening, statistikkvariabel og år.⁹⁶

8.20. Sosiale nettverk for unge

Det er ulikt i hvilken grad unge føler at de har et sosialt nettverk. Spesielt de som ikke er med på organisert aktivitet, oppgir at det kan være vanskelig. Mange av disse ungdommene oppsøker Allaktivitetshuset, der det for eksempel arrangeres Halloween-party, for de som ikke har noen å gå sammen med eller ikke er bedt med på arrangementer sammen med andre unge.⁹⁷

Av svarene fra Ungdata kan man anta at de som er med i en eller flere organiserte fritidsaktiviteter, i mindre grad føler på utenforskap.

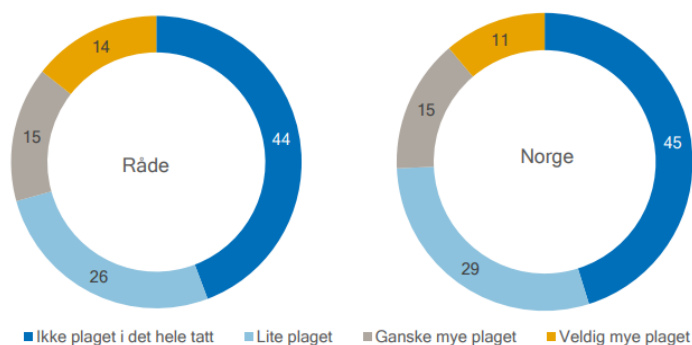
Figur 8-5: Prosentandel av elevene på ungdomstrinnet som er med i organisasjon, klubb eller lag.⁹⁸

8.21. Plaget av ensomhet – unge

Ungdataundersøkelsen 2022 viser at 23% av de spurte oppgir å ha vært mye eller ganske mye plaget av ensomhet siste uke før undersøkelsen.

Har du vært plaget av ensomhet i løpet av siste uke?

Prosentandel av elever på videregående skole i Råde og i Norge

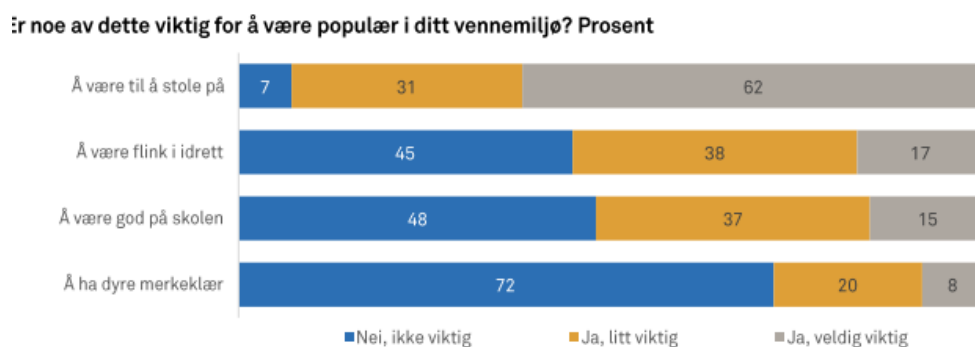
⁹⁶ SSB, tabell 11761

⁹⁷ Personlig meddelelse, Kultur og fritid

⁹⁸ Ungdata

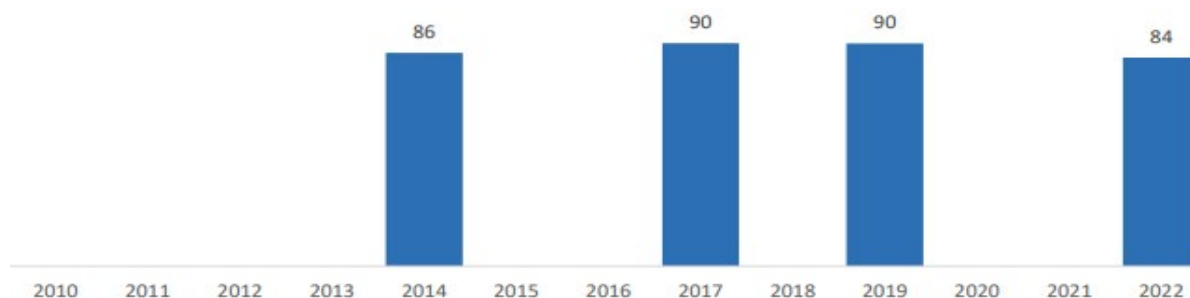

Figur 8-7 Ungdomsskoleelever 8 – 10 klasse – plaget av ensomhet.⁹⁹

Figur 8-8: Hva er viktig for å være populær i vennemiljøet, ifølge barneskole mellomtrinnet.¹⁰⁰

Resultatene ovenfor samsvarer godt med inntrykket de ansatte ved Allaktivitetshuset har. Der har de blant annet «Hjerteboksen» der ungdommene kan legge anonyme lapper med beskjeder til de ansatte. Det kan være «Jeg har lyst at vi gjør», en vits, en kommentar, men også «Jeg vil ikke leve lenger», «Jeg blir mobbet», «Ingen vil være med meg». Innspillene blir fulgt opp av de ansatte, som eventuelt også kontakt med helsesykepleier og/eller barnevern. Selv om lappene er anonyme gjør gjerne ungdommen et nummer av å legge noe i boksen, dersom de ønsker at de ansatte skal vite hvem avsenderen er.¹⁰¹

Figur 8-6: Prosentandel på ungdomstrinnet som har minst en fortrolig venn.¹⁰²

Andelen etnisk norske og minoritetsungdom som bruker Allaktivitetshuset er stort sett lik, men med noe færre jenter fra minoritetsmiljøene.

8.22. Plaget av ensomhet – eldre

Blant eldre over 70 år oppga 15,8% av de spurte at de av og til eller ofte/svært ofte føler seg isolert fra andre.¹⁰³

Møteplasser for eldre er i hovedsak i det organiserte foreningslivet.

⁹⁹ Ungdata

¹⁰⁰ Ungdata

¹⁰¹ Personlig meddelelse, Kultur og fritid

¹⁰² Ungdata

¹⁰³ Oss i Østfold, 2019

9. Skader og ulykker

Hovedinntrykk

Råde kommune gjennomfører og deltar i en rekke forebyggende tiltak og arbeider mot skader og ulykker.

Skader og ulykker generelt

Det foreligger lite tall for skader og ulykker i Råde. Det er bekymringsfullt at det ikke er noe godt skaderegister over sykkelulykker og at det ikke er egne skaderegistre ved helseforetak og legevakter.

I Norge regner man med at

500.000 ulykkesskader i året krever medisinsk behandling
50.000 sykehusinnleggelses i året er forårsaket av ulykkesskader
10% av alle sykehusinnleggelses i Norge skyldes skader
10% av befolkningen blir legebehandlet for skader hvert år
1800 personer mister årlig livet som følge av ulykke
36.000 personer får årlig varig men som følge av ulykke
1250 personer blir årlig uføre på grunn av ulykker.¹⁰⁴

Til tross for at politiet fører løpende statistikk, blir mange ulykker og skader ikke rapportert. Det antas at totalt antall skader omfatter om lag 32 500 lettere skader og 3 600 alvorlige skader per år i Norge. «Lettere skader» er de som bare trenger kortvarig behandling og ikke gir varige mén. «Alvorlige skader» innebærer alle skader, unntatt de som fører til dødsfall innen et år.

9.1. Forebygging, strukturelle tiltak i Råde

Råde kommune deltar i nettverket Skadeforebyggende forum, som er et samarbeid mellom kommuner, fylkeskommuner og nasjoner som arbeider systematisk med folkehelsearbeid og forebygging av skader og ulykker for alle innbyggere. Her kan hentes eksempler, ideer og samarbeid for gode tiltak.

Trafikksikkerhetsplanen har søkelys på tiltak for forebygging av trafikkuulykker og utvikling av trygg skolevei. Råde kommune er medlem i Trygg Trafikk og benytter kompetanse derfra til å gjennomføre trafikksikkerhetstiltak.

Det er ikke gjort spesielle brannforebyggende tiltak i kommunen ut over lovens brannkrav til egen eiendomsmasse, HMS og internkontroll.

Råde sykehjem er i samarbeid med Utviklingscenter for sykehjem i Østfold om fallforebygging i sykehjem. Kommunen driver aktivt med fallforebygging gjennom «Hverdagsrehabilitering», og balanse- og styrketrening i Dagsenter for hjemmeboende eldre. I tillegg har Råde idrettslag aktiviteten Carpet Bowls for seniorer (65+) en gang pr. uke, som både gir fysisk aktivitet, balansetrening og sosialt samvær. Østfold Idrettskrets har

---

¹⁰⁴ Skadestatistikk, Skadeforebyggende forum 2023

«Aktiv på dagtid» et tilbud om fysisk aktivitet til innbyggere 18 -62 år som står utenfor arbeidsmarkedet.

Råde kommune har sammen med de øvrige kommunene i Mosseregionen utarbeidet og vedtatt «Handlingsplan mot vold i nære relasjoner». Råde kommune deltar i TryggEst som har særlig oppmerksomhet rettet mot at pasienter og sårbare kan være utsatt for, eller stå i fare for å bli utsatt for, vold eller seksuelle overgrep.

Trygg skolevei er en del av Trafikksikker kommune-konseptet og er adressert i kommunens trafikksikkerhetsplan. Kommunen har årlige dialogmøter, i tillegg til møter på forespørsel, med fylkeskommunens trafikksikkerhetsutvalg.

Det kommunale tjenesteapparatet er gjennom lov pålagt et ansvar for å avdekke, begrense og avhjelpe skadevirkningene av vold i nære relasjoner. Arbeidet med forebygging, avdekking og tiltak knyttet til vold i nære relasjoner er sektorovergripende, og har særlige utfordringer som kommunen må sikre gjennom helhetlige tiltak.

Helsestasjonen erfarer at de arbeider mye med familier som har et høyt konfliktnivå i forkant av eller i forbindelse med samlivsbrudd.¹⁰⁵

9.2. Brann

I 2023 har det vært en brannulykke i kommunen, med to døde.¹⁰⁶

9.3. Ulykker og vold

Innen hovedkategorien ulykker er fallulykker klart størst. Deretter er det trafikken som tar flest liv. Landbruket er en ulykkesutsatt næring, men det foreligger ikke spesifikke data for ulykker innen denne næringen i Råde.

Vold og rus henger ofte sammen, og kritesenteret melder at voldsutsatte kvinner med rusproblematikk har et dårligere tilbud enn andre, da de ofte må avvises ved kritesenteret.

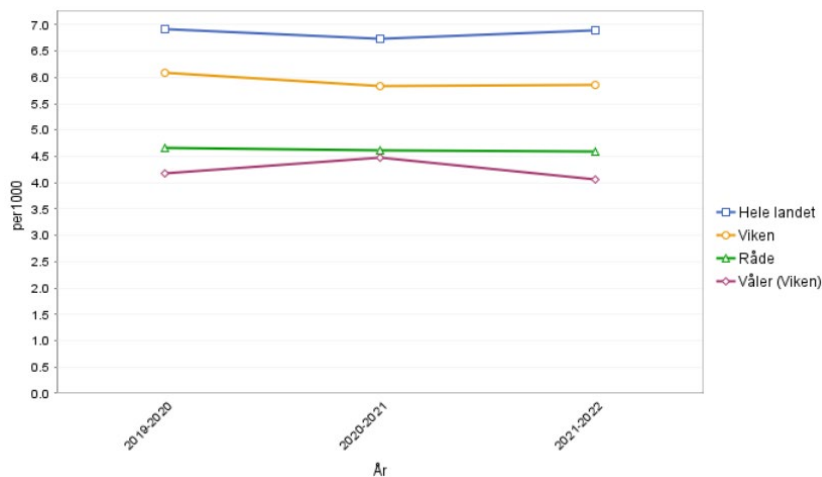
Politiet rapporterer at det er få tilfeller av voldsutøvelse eller vinningskriminalitet i Råde, og at det som er i stor grad kan knyttes til gjengangere.

Råde ligger under landet som helhet når det gjelder anmeldte saker om vold og mishandling.

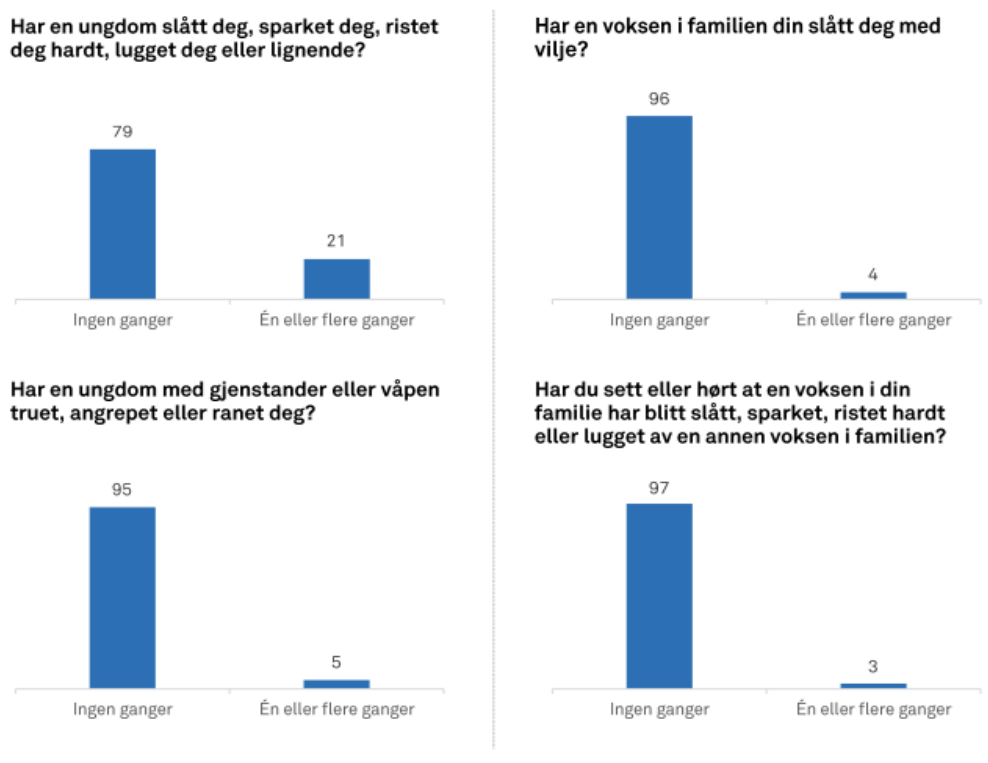
---

¹⁰⁵ Personlig meddelelse, Helsestasjonen

¹⁰⁶ Personlig meddelelse fra Psykososialt beredskapsteam 2023

Figur 9-1: Vold og mishandling, anmeldte tilfeller pr.1000, 2019-2022.¹⁰⁷

Figur 9-2: Ungdommers egne svar på forskjellige spørsmål om vold.¹⁰⁸

Imidlertid viser Ungdataundersøkelsen at 21 % av elevene i 8-10 klassetrinn i 2022 er blitt utsatt for en eller annen form for vold i løpet av siste året før undersøkelsen. Dette er en oppgang fra 2019, da det var 12 % som oppga det samme. Mesteparten av volden unge utsettes for er fra andre unge, ofte noen de kjenner eller kjenner til fra før. Trenden med at ungdom avtaler å møtes for å sloss, eller at gjenger går på enkeltungdommer er bekymringsfulle. Det samme er utviklingen der 5 % av 8-10 klassingene oppgir å ha blitt

¹⁰⁷Kommunehelsa statistikkbank

¹⁰⁸Ungdata

truet, angrepet eller ranet med gjenstander eller våpen en eller flere ganger. Dette er en økning fra 2019.

9.4. Antall hoftebrudd behandlet i sykehus

Råde kommune har en gjennomsnittlig andel personskader og hoftebrudd i forhold til landet ellers. I snitt er det 13,2 hoftebrudd i året i Råde kommune, basert på gjennomsnittstall for perioden 2015-2017. Samfunnskostnadene for hoftebruddene er beregnet til kr. 7 150 000, hvorav kostnaden for kommunen er ca. 3 575 000 kr.¹⁰⁹

Eldrebefolkningen er friskere, det er mye oppmerksomhet rundt problematikken, og kommunen har en del forebyggende tiltak for å redusere antall hoftebrudd i befolkningen.

9.5. Trafikkulykker

Vegtrafikken på E6 utgjør en stor del av antallet trafikkulykker i Råde.

Det er ingen drepte på veiene i Råde i perioden 2016-2023. Det totale antallet politimeldte trafikkulykker i Råde har vært stabilt og lavt 2018-2023.¹¹⁰

I trafikkikkerhetsplanen for Råde kommune har Trafikkikkerhetsutvalget prioritert tiltak for å øke trafikkikkerheten, spesielt for myke trafikanter.

	2019	2020	2021	2022
Trafikkulykker i Råde				
Drepte	0	0	0	0
Skadde i alt	20	7	9	13
Hardt skadd	6	2	2	2
Lettere skadd	10	5	3	10
Ikke oppgitt skadegrad	4	0	4	1

Tabell 9-1: Antall trafikkulykker i Råde, fordelt på alvorlighetsgrad.¹¹¹

Det foreligger ikke spesifikke tall for Råde på hvilke aldersgrupper og kjøretøyer som er mest innblandet i ulykker, men for landet som helhet viser statistikken at unge mopedførere og deres passasjerer er overrepresentert i statistikken for lettere skadde. Nytt er bruk av el-sparkesykler som medfører et betydelig skadepotensial. Det foreligger ikke statistikk for denne typen ulykker på kommunenivå.

9.6. Spesielle ulykkespunkter eller strekninger

Kryssingene i og ved fotgjengerfeltene i Karlshus sentrum og i krysninger ved Saltnes syd/Saltnes og ved skolen på høyde med Odalsveien og Andersrødveien er definert som punkter hvor det størst sannsynlighet for ulykker.

Manglende gang- og sykkelvei mellom Karlshus og Saltnes langs Tombveien, langs riksvei 110 (Fredrikstadveien) fra Strømshaugbrua til grense mot Fredrikstad i syd og på Missingen, på

¹⁰⁹Skadeforebyggende forum, Kommune (fallbarometer.no)

¹¹⁰ SSB, tabell 12044

¹¹¹ SSB, tabell 12044

deler av strekningen mellom rundkjøringen og Eplehagen gjør dette til utsatte strekninger¹¹².

Råde kommune har vedtatt ny trafiksikkerhetsplan for perioden 2020-2037. De aktuelle strekningene er lagt inn tiltakspakken.

9.7. Spesielt utsatte skoleveier

For skoleveier er i tillegg til punktene beskrevet i 10.7, Tesalaveien definert som farlig skolevei. Det er i 2021 ferdigstilt skoleveistiltak i området skoleveien/Everksveien som gir sikrere skolevei og droppsoner ved Karlshus skole. Det er lagt inn trasé for sikker skolevei ved Råde stasjon i kommuneplanens arealdel.

9.8. Skader i skoler og barnehager

Råde kommune har kommunen avvikssystemer og skjemaer som fylles ut og sendes til NAV, utover skader som meldes til forsikringsmegler. Det er meldt svært få skader i løpet av perioden januar 2016 – juni 2023.

Tilbakemeldingen er at det er generelt svært lite utbetalinger på barneulykkesforsikringen, da det meste dekkes av det offentlige frem til barnet er 16 år.

Skolene opplever generelt at det er lite skader. Skadene oppstår gjerne når elevene går på tur, og det er sjelden alvorlige skader. Tannskader er det svært lite av.

9.9. Hjemmeulykker

Råde kommune har ikke et system for å registrere hjemmeulykker hos tjenestemottakere. For å redusere faren for hjemmeulykker hos eldre har kommunen i 2023 satt i gang tilbud med forebyggende hjemmebesøk til eldre. Ved slike besøk gjøres en fallforebyggende gjennomgang av bolig og det gis anbefalinger om tiltak.

9.10. Antall fallulykker i sykehjem

Fall i sykehjem og omsorgsboliger registreres som avvik i kvalitetssystemet Kvalitetslosen, i tillegg til tjenestemottakers journal. Antallet fall sier ikke noe om alvorlighetsgrad.

2017	2018	2019	2020 juni.
17	24	13	1

Tabell 9-2: Antall fall i Råde helsehus.¹¹³

9.11. Vold og trakassering

Rundt 150 000 mennesker opplever vold i nære relasjoner hvert år. Det er i all hovedsak kvinner som utsettes for den grove og gjentakende partnervolden og seksualisert vold. Det å være vitne til vold mellom nære omsorgspersoner er også definert som vold og er like

¹¹² Rapport fra 2G (Cowi/Multiconsult) i forbindelse med jernbaneprosjektet i Råde

¹¹³ Personlig meddelelse, Råde helsehus.

skadelig. Barn som kommer til krisesenteret, kommer sammen med mor. Antallet menn som utsettes for vold og søker til krisesenter er økende.

Tall for Råde er for små til å fremgå i offentlig statistikk.

9.12. Bruk av krisesenter

Råde kommune har krisesenter for kvinner lokalisert i Moss, i samarbeid med Moss og Våler kommuner. De fleste kvinnene som bruker krisesenteret, har bodd der med barn. Antallet dagbrukere og telefonhenvendelser registreres som «andre kommuner» (enn Moss) og det er ikke registrert slik at man kan hente ut tall fra Råde.

Voldsutsatte kvinner med rusproblemer har i dag få tilbud og blir ofte avvist ved krisesenteret, fordi aktiv rus ikke lar seg forene med senterets drift og at det bor barn der. Alternativt må disse henvises til distriktpsikiatrisk senter (DPS), avrusning eller får et hotellrom via NAV. Kvinnene drar ofte tilbake til overgriper, spesielt hvis de ikke får annet husvære.

9.13. Bruk av legevakt

Råde kommune bruker Mossregionen interkommunale legevakt i Moss. Legevakten er åpen hele døgnet. Det er i underkant av 16% av befolkningen som har hatt 1-3 konsultasjoner ved legevakten de siste tre årene, hvorav 13% har én konsultasjon. Råde kommune dekker 9,3% andel i legevaktssamarbeidet, og benyttet 6,2% av alle konsultasjoner i 2022.¹¹⁴

10 Helse relatert atferd

Med helse relatert atferd menes atferd som har vist seg å ha innvirkning på et helseutfall. Dette kan være for eksempel fysisk aktivitet, ernæring og bruk av tobakk og rusmidler. Helse relatert atferd kan også omfatte seksualatferd og risikofatferd som kan føre til skader og ulykker.

Hovedinntrykk

Det er godt tilrettelagt for både organisert og uorganisert fysisk aktivitet i bygda. Det er flere idrettslag, seniordans, ganggrupper og lignende, det er lett tilgang til gode turområder. I og med at det er store avstander i bygda, er motorisert ferdsel foretrukket. Det bidrar til noen grad av risikofatferd knyttet til dette.

Skjermtiden er økende blant ungdom. Flere unge melder om seksuell trakassering, særlig i form av tilrop og rykter. Det er ikke mer kjønnsykdommer blant våre unge enn ellers i landet.

Røyking avtar, og snus øker noe. Russituasjonen i Råde skiller seg ikke spesielt fra ellers i landet. Det er heller noe mindre rusbruk enn landsgjennomsnittet. Bruk av narkotika i ungdomsmiljøene er lite fremtredende og synlig.

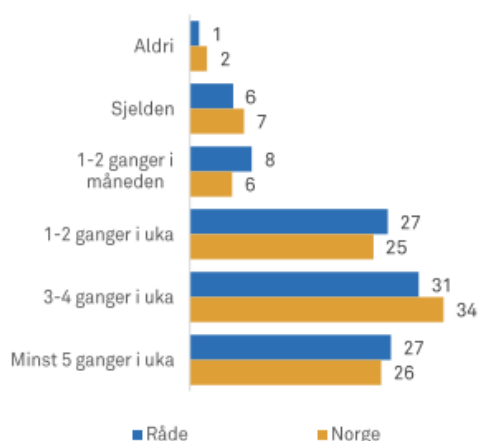
¹¹⁴ Personlig meddelelse, Mossregionen legevakt

Andel med overvekt øker over hele landet, også i Råde. Ved sesjon (20-års alder) ligger Råde på linje med landet, men ved første svangerskap er andelen overvektige kvinner høyere.

10.1 Fysisk aktivitet og skjermtid blant unge

Ungdommene har besvart spørsmål om fysisk aktivitet gjennom Ungdata. Resultatene skiller seg ikke nevneverdig ut fra nasjonale tall. Majoriteten av ungdommer i Råde har ukentlig fysisk aktivitet, og 27% oppgir høy fysisk aktivitet minst 5 ganger i uka.

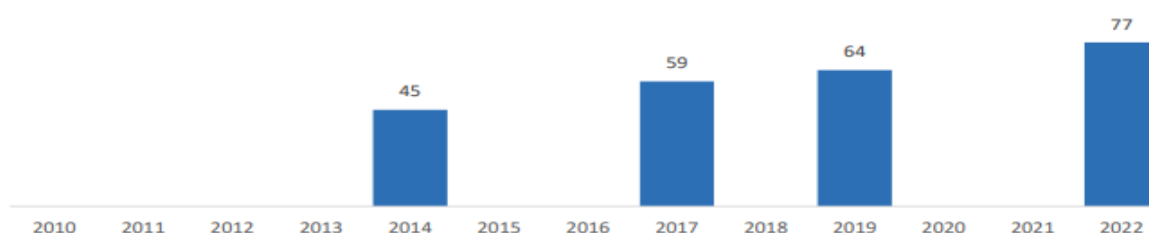
Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett? Prosent i Råde kommune og nasjonalt

Figur 10-1: Fysisk aktiv ungdom 8.-10. klasse 2022, andel prosent¹¹⁵

Andel ungdomsskoleelever som har mye skjermtid («4-6 timer» eller «Mer enn 6 timer» i løpet av en dag, utenom skolen), øker.

Tidstrend i Råde kommune. Prosentandel av elevene på ungdomstrinnet som bruker mer enn tre timer daglig foran en skjerm

Figur 10-2: Skjermtid hos ungdom 8.-10. klasse.¹¹⁶

Skjermtid gir reduksjon i fysisk aktivitet, men det kan også være sosialt og gi ferdigheter.

¹¹⁵Ungdata 2022

¹¹⁶Ungdata 2022

10.2 Tilrettelegging av uorganisert fysisk aktivitet

Frivilligsentralen promoterer ulike tilbud for fysisk aktivitet som Bowls, stavgang-grupper og seniordans, disse er hovedsakelig for eldre.

Barn og unge bruker tusenårsplassen, blant annet til ballspill og skating. Det er åpnet skatepark i Saltnes og discgolf-bane på Tomb, og Stolpejakten settes årlig ut i Råde. «BUA» åpnet i juni 2023 og har gratis utlån av ulike typer aktivitets- og friluftsutstyr.

10.3 Tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng

Kommunen scorer høyt på tilgjengelighet områder for rekreasjon og friluftsliv. Rådes befolkning mener i hovedsak at de har gode muligheter for fritidsaktiviteter, både fysisk aktivitet, foreningsvirksomhet og kulturelle tilbud. Undersøkelsen viser ikke geografiske forskjeller innad i kommunen.

Figur 10-3: Andel i prosent av befolkningen som har trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng.¹¹⁷

Kommunen har nærhet til sjø, med kystlinje og badeplasser, innland og skog, samt Vansjø, med god tilgjengelighet for allmenheten og tilrettelagt med turstier og rasteplasser. Det er grønne korridorer fra bebyggelse til de fleste rekreasjonsområdene. Det er flere områder som er tilrettelagt for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Her peker utviklingen av Karlshusskogen med tilhørende løypenett seg ut som et spesielt godt område. På Ellingstranda legges til rette for at bevegelsehemmede kan komme ut i sjøen.

Det er mange hytter og campingplasser i kommunen. Her er det i hovedsak faste gjester, som kommer igjen år etter år.

Universell utforming legges til grunn i all planlegging og saksbehandling der det anses å berøre funksjonshemmedes behov. Råde stasjon og offentlige toaletter på Tusenårsstedet er eksempler på universelt utformede områder. Nye områder vil være Ellingstranda og Karlshusskogen.

¹¹⁷ Vi i Viken 2021, Viken fylkeskommune

10.4 Omfang av elever som går eller sykler til skolen

Det er relativt store avstander i kommunen og 2/3 av elevene kommer til skolen med buss.¹¹⁸ Det er derfor et mindretall som kan gå eller sykle til skolen. Det er relativt mange elever som kjøres til skolen av foresatte.

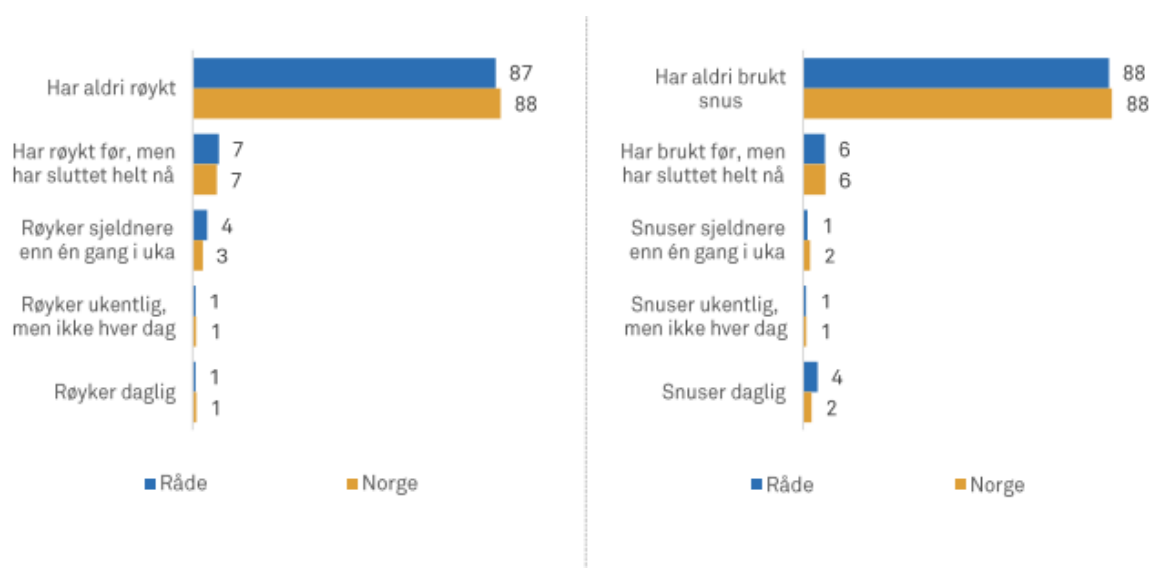
Det har vært gjennomført ulike tiltak, som «Gå-buss», droppsoner i avstand fra skolen med videre, for å øke andelen som går en avstand til og fra skolen. Etter at tiltakene er ferdig, har det i stor grad gått tilbake til situasjonen slik den var før tiltaket ble iverksatt. Utbedring til sikrere skolevei mellom E-verksveien og Skoleveien har gitt noe økning av elever som går og sykler til Karlshus barneskole.

10.5 Røyking

Det er stadig færre som begynner å røyke, og som røyker daglig. Snusbruk har imidlertid gått opp, og både gutter og jenter snuser, gutter noe mer enn jentene.

Utbredelsen av e-sigaretter og fordampere i den generelle befolkningen er lav og ser ikke ut til å ha økt i perioden 2015-2022.¹¹⁹ Nasjonale tall fra 2021 og 2022 viser at 1 % vapet daglig, og 4 % vapet av og til. I tillegg svarte 12 % av ungdommene at de hadde prøvd e-sigaretter, men sluttet helt. Mange av ungdommene som vaper, røyker også sigaretter.

Allaktivitetshuset rapporterer i juni 2023 at unge helt ned i 4. trinn bruker vape og at bruken er økende.¹²⁰

Figur 10-4: Prosent av ungdomsskoleelever i Råde som røyker og snuser (2022).¹²¹

Røyking registreres for gravide og antas å være et mål for røyking blant voksne kvinner generelt. Fra 2019 til 2021 har andelen røykende gravide gått kraftig ned. Statistikken vises for kommune- og fylkesinndeling per 1.1.2020. Nyere data mangler.

¹¹⁸ Personlig meddelelse, kommunalsjef oppvekst og levekår

¹¹⁹ Tobakk i Norge, FHI

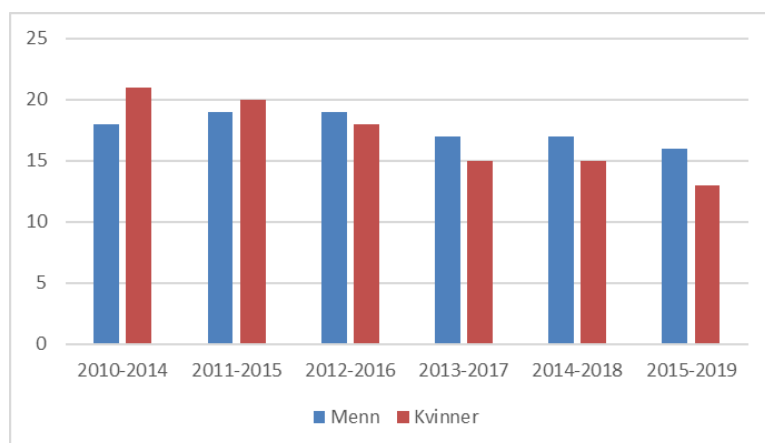
¹²⁰ Personlig meddelelse, Allaktivitetshuset

¹²¹ Ungdata

	2019	2020	2021
Råde	6,1	6,0	3,1

Tabell 10-1: Andel (prosent) kvinner som røyker ved første svangerskapskontroll.¹²²

Andel dagligrøykere blant voksne har gått jevnt nedover. Det foreligger bare tall på fylkesnivå. Det er færre kvinner enn menn som er dagligrøykere.

Figur 10-5: Andel (prosent) dagligrøykere i Østfold 16-74 år.¹²³

Andel som bruker snus har økt, særlig hos kvinner. Her foreligger bare nasjonale tall. I 2023 oppgir 21% av menn og 11% av kvinner å snuse daglig, mens av-og-til tallene ligger på 5% for menn og 4% for kvinner.¹²⁴

10.6 Alkohol

På bakgrunn av drøfting med aktuelle virksomheter, ansatte i kommunalt ungdomsarbeid, ungdomsrådet, SLT, politiet og tilgjengelig statistikk, kan man gjøre følgende antagelser om rusmiddelsituasjonen for ungdom i Råde:

Rus-situasjonen i Råde skiller seg ikke spesielt fra ellers i landet. Det er heller noe mindre rusbruk enn landsgjennomsnittet.

De fleste ungdommer som ruser seg har foreldre som selv bruker alkohol eller andre rusmidler. Det kan synes som at det anses som legitimt å kjøre/være passasjer på moped/traktor/ATW hjem fra fest når sjåføren er beruset.¹²⁵

Mange unge, helt ned i 14 – 15 års alder, drikker alkohol på fester. Ofte er det foreldrene og andre voksne som forsyner de mindreårige med alkoholholdige drikkevarer.

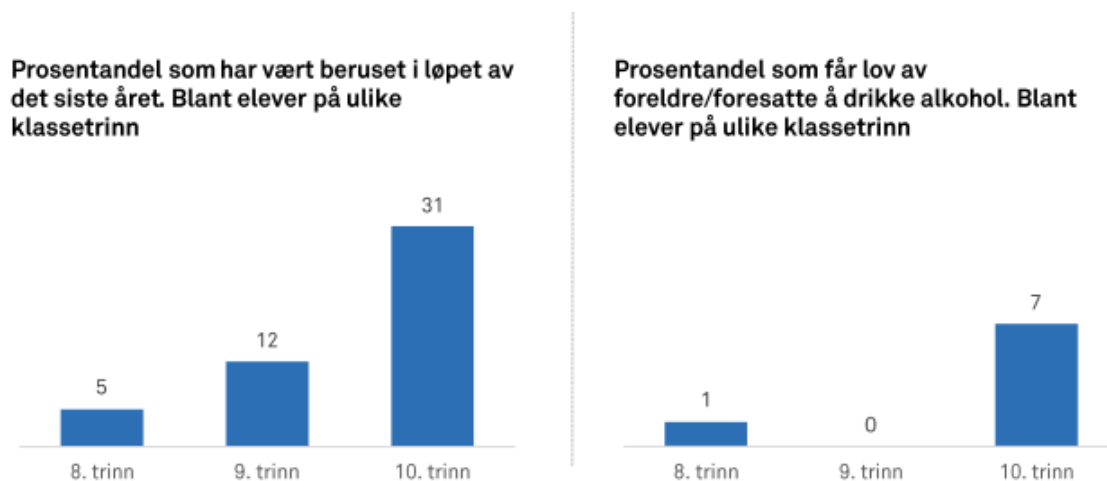
¹²² FHI

¹²³ SSB, tabell 05307

¹²⁴ SSB, tabell 07692

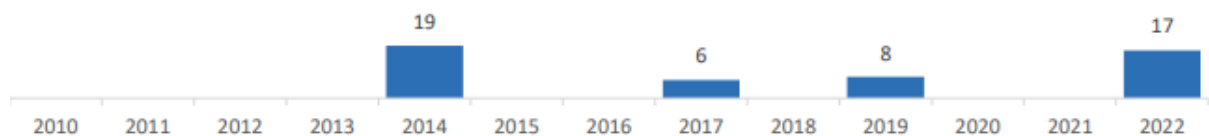
¹²⁵ Ruspolitisk plan Råde kommune 2020-2024

Statistikken viser et stort skille mellom 9. og 10. klasse.

Figur 10-6. Andel (prosent) ungdomsskoleelever som oppgir å ha vært beruset.¹²⁶

Tidstrend i Råde kommune.
Prosentandel av elevene på ungdomstrinnet som har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året

Figur 10-7 Andel (prosent) ungdomsskoleelever som oppgir å ha vært beruset på alkohol det siste året.¹²⁷

10.7 Ulovlig rusbruk blant unge

Det samlede inntrykket er at bruk av narkotika i ungdomsmiljøene i Råde er lite fremtredende og synlig.

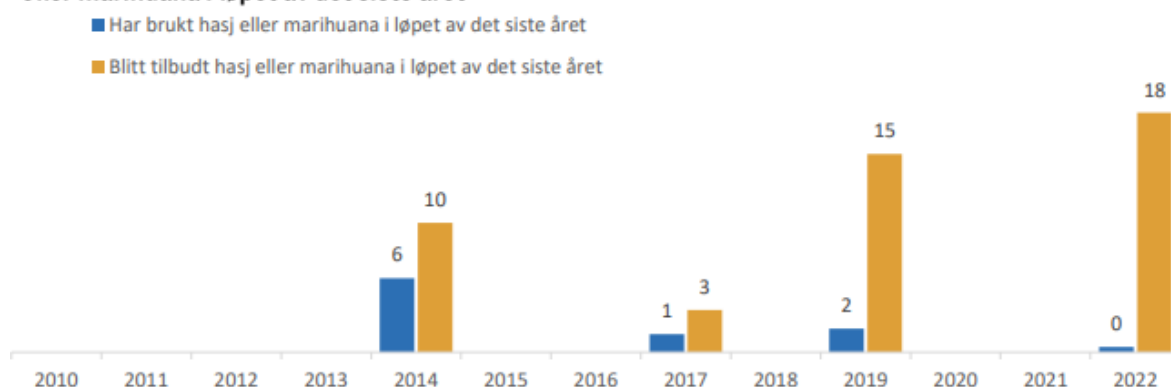
En økende andel ungdomsskoleelever svarer imidlertid at de har blitt tilbudt hasj/marihuana.

¹²⁶ Ungdata 2022

¹²⁷ Ungdata 2022

Tidstrend i Råde kommune.

Prosentandel av elevene på ungdomstrinnet som har brukt hasj eller marihuana / blitt tilbudt hasj eller marihuana i løpet av det siste året

Figur 10-8: Andel (prosent) ungdomsskoleelever som har svart at de har brukt eller blitt tilbudt hasj eller marihuana.¹²⁸

Det er ikke kjent at bruk av dopingmidler er et stort problem i Råde. Det er få anmeldte saker. Kjøp over internett er det imidlertid ingen oversikt over. Det er heller ikke kjent at det er miljøer i Råde hvor det brukes dopingmidler.

Treningscenteret GymExpress i Karlshus er med i ordningen «Sammen mot doping — Rent senter».

10.8 Antall skjenkesteder, serverings- og åpningstider for alkoholsalg

Det er ett skjenkested i bygda og 6 utsalgssteder i butikk. I tillegg kommer et mikrobryggeri med utsalg og skjenkerett og kjøp på nett fra ODA, Meny og lokalbrygg.no

Kommunen følger maksimal salgstid i alkoholloven. Det gis ambulerende bevilgning til enkeltarrangementer etter søknad.

10.9 Trender omkring ungdommens seksualatferd

Råde har ikke egen helsestasjon for ungdom. Tomb VGS og ungdomsskolen har tilstedeværende skolehelsetjeneste.

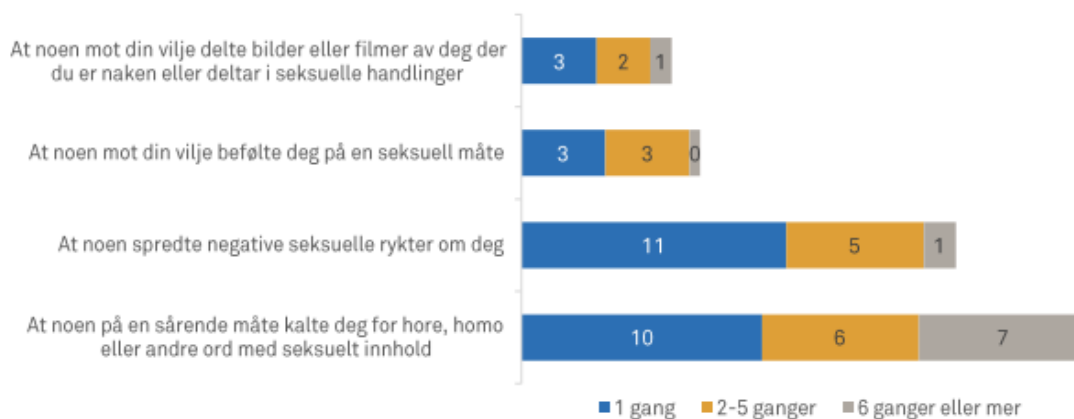
Det er ingen opplysninger om at ungdommen har spesielt risikofylt seksualadferd.

Det er noen tilfeller av klamydia. Skolehelsetjenesten synes det kan være vanskelig å måtte sende elever under seksuell lavalder videre til fastlege om de ønsker hormonell prevensjon. Det er en antagelse om at de da ikke oppsøker lege, og utsetter seg for uønsket graviditet.

Seksuell trakassering er blitt et økende problem, særlig verbalt i form av tilrop eller rykter.

¹²⁸ Ungdata 2022

Prosentandel som har blitt utsatt for ulike former for seksuell trakassering i løpet av siste år

Figur 10-9: Andel ungdommer som har blitt utsatt for seksuell trakassering siste år.¹²⁹

10.10 Mat og måltider i barnehager

Begge de kommunale barnehagene er sertifisert som Helsefremmende barnehager. Det betyr at barnehagen jobber for å fremme helse, trivsel og glede i lek og læring. Det er søkelys på sunn mat og vi forholder oss til Helsedirektoratets kostholdsråd. Det er utarbeidet rutiner for gode måltider og sunn mat i barnehagene.

10.11 Tilgang på frukt og grønt i skolen, og måltider på SFO

Skolene har skolefruktordning, der elevene kan kjøpe frukt.

Barneskolene arbeider etter konseptet Helsefremmende grunnskole og har spesielt fokus på skolefrokost og sunn mat i SFO.

10.12 Overvekt og fedme

Nasjonale kartleggingsstudier viser at samlet sett har mellom 15 og 21 prosent av barn og ungdom overvekt inkludert fedme, det vil si omtrent 1 av 6.¹³⁰ Det finnes ikke lokale data, men helsestasjonen og skolehelsetjenesten opplever at overvekt et økende problem blant barn og unge. Helsesykepleiere veier og måler høyde gjennom hele oppveksten og iverksetter nødvendige tiltak, men problemstillingen er kompleks.

Unge voksne oppgir egen vekt ved inngangen til militærtjeneste. Andel gutter og jenter med overvekt eller overvekt inkludert fedme ved sesjon er stabil og ligger på 20-22 % både nasjonalt og i Råde.

¹²⁹ Ungdata 2022

¹³⁰ FHI 2023

År	2017-2020	2018-2021	2019-2022
Geografi			
Viken	21	21	21
Råde	22	20	21
Våler (Viken)	31	28	24

Tabell 10-2. Overvekt og fedme ved sesjon, begge kjønn (andel prosent).¹³¹

Overvekt blant gravide ved første svangerskapskontroll kan være en indikator på overvekt i befolkningen. Tallene på overvekt blant gravide brukes derfor i denne sammenhengen til å gi informasjon om overvekt generelt i befolkningen, ettersom det er begrenset med data på dette området.

Her ligger resultatene høyere for Råde enn for Viken, og lavere enn Våler bare på siste måling. En høyere andel av overvektige gravide innvirker på behov for helsetjenester, og bør tas med i planleggingen av svangerskapsomsorgen.

År	2017-2019	2018-2020	2019-2021	2020-2022
Geografi				
Viken	37	37	39	40
Råde	43	47	47	46
Våler (Viken)	38	41	45	53

Tabell 11-2: Overvekt hos gravide kvinner ved første svangerskapskontroll (andel prosent).¹³²

11 Helsetilstand

Med helsetilstand menes befolkningens helse målt ved ulike mål, for eksempel forventet levealder, psykisk helse, forebyggbare sykdommer, trivsel og helserisikoer.

Hovedinntrykk

Det er høy forventet levealder i Råde, og forskjellen i leveår mellom innbyggere med og uten utdanning, øker. Gutter i ungdomsskolen er betydelig mer fornøyd med egen helse enn jenter, og jenter rapporterer om mer depressive symptomer.

For de fleste sykdomsgrupper ligger Råde nær gjennomsnittet i landet, og det er små endringer. Det har vært noe mindre influensavaksinering i Råde enn i resten av landet.

¹³¹ Kommunehelsa statistikkbank

¹³² Kommunehelsa statistikkbank

11.1 Forventet levealder

Forventet levealder kan gi informasjon om helsetilstanden i befolkningen. På lands- og fylkesnivå er dette en stabil og pålitelig indikator som gir informasjon om endringer over tid og om forskjeller mellom befolkningsgrupper. Indikatoren er informativ også på kommunenivå, forutsatt at det tas hensyn til betydningen av tilfeldige svingninger.

Forventet levealder ved fødsel er 84,4 år for kvinner 80,2 år for menn i Råde.

År		2006-2020	2008-2022
Geografi	Kjønn		
Hele landet	menn	79,9	80,3
	kvinner	83,8	84,0
Østfold	menn	79,2	79,7
	kvinner	83,3	83,4
Råde	menn	79,6	80,2
	kvinner	84,3	84,4

Tabell 11-1: Forventet levealder ved fødsel (leveår).¹³³

For Råde viser statistikken at forventet levealder ved 30 år er seks år lengre for de som har lengst utdanning, enn for gruppen med grunnskole. Denne forskjellen har økt noe fra tidligere beregninger.

År			2006-2020	2008-2022
Geografi	Kjønn	Utdanningsnivå		
Østfold	kjønn samlet	Grunnskole	79,1	79,3
		Videregående	83,0	83,1
		Universitet eller høyskole	85,6	85,9
Råde	kjønn samlet	Grunnskole	80,9	80,7
		Videregående	82,7	83,1
		Universitet eller høyskole	86,6	86,7
Våler (Østfold)	kjønn samlet	Grunnskole	79,4	80,1
		Videregående	83,2	83,2
		Universitet eller høyskole	:	:

Tabell 11-2: Forventet levealder etter utdanning – Råde.¹³⁴

11.2 Fornøyd med egen helse

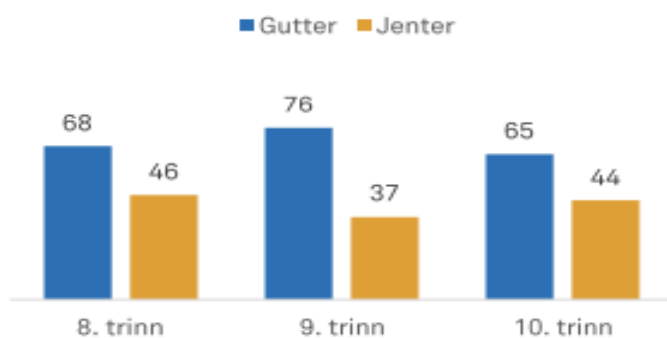
De fleste gutter i ungdomsskolen er fornøyd med egen helse. Det er stor forskjell mellom gutter og jenter.

¹³³ Kommunehelse statistikkbank

¹³⁴ Kommunehelse statistikkbank

Prosentandel som er fornøyd med helsa si. Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

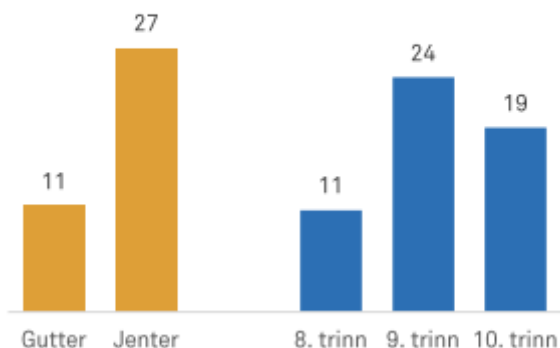

Figur 11-1 Fornøyd med egen helse.¹³⁵

11.3 Psykisk helse

Fler jenter enn gutter oppgir å være plaget av depressive symptomer i ungdomsskolen. Andelen som oppgir å ha depressive symptomer, er høyere i 9. trinn enn i 8. og 10. trinn.

Prosentandel som har hatt mange psykiske plager de siste sju dagene. Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

Figur 11-2: Andel av ungdom som oppgir at de er plaget av depressive symptomer.¹³⁶

11.4 Psykisk helse voksne

Råde kommune gir tjenester til omtrent 30-35 aktive rusbrukere. Døgnbemannet bolig for psykisk helse har 11 beboere med vedtak, Psykisk helse og mestring har pr. juli -2023 67 saker, hvorav ca. 50 med vedtak. Rusteamet har 34 saker, de fleste med vedtak.

Krav til registrerte data fra helsetjenesten i KOSTRA legger opp til beskrivelser som ikke helt passer for psykisk helse. Tallene som registreres i IPLOS ikke er nøyaktige, ettersom de baseres på vurderinger, tilpasninger og subjektive tolkninger.

¹³⁵ Ungdata 2022

¹³⁶ Ungdata 2022

Tabellen viser at Råde kommune relativt sett gir helsetjenester til færre brukere i alderen 45-74 år enn landet, fylket og Våler kommune.

År			2015-2017	2016-2018	2017-2019	2018-2020
Geografi	Alder	Sykdomsgruppe				
Hele landet	45-74 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	179	178	178	179
Viken	45-74 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	178	177	178	180
Råde	45-74 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	157	152	152	151
Våler (Viken)	45-74 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	164	166	171	175

Tabell 11-3: Primærhelsetjenesten, brukere pr. 1000. ¹³⁷

11.5 Psykisk helse - legemiddelbrukere

Det er noen økning i bruk av antidepressiva fra forrige måling.

Det har i siste periode kommet noen nye fastleger i Råde, og vi har ingen grunn til å tro at noen har avvikende forskrivningspraksis.

År		2018-2020	2019-2021
Geografi	Legemiddelgruppe		
Råde	Midler ved psykiske lidelser (N05A,N06A)	83,5	86,6
	Antipsykotika (N05A)	18,9	19,4
	Antidepressiva (N06A)	73,3	76,0
	Sovemidler og beroligende midler (N05B,N05C)	83,0	82,8
	Sovemidler, vanedannende (N05C ekskl. N05CH01 og N05CD08)	40,6	40,0

Tabell 11-4. Andel innbyggere per 1000 innbyggere per år, i gjennomsnitt i en treårsperiode som i løpet av året har hentet ut minst én resept fra apotek. ¹³⁸

11.6 Hjerte- og karsykdom

Rådes befolkning har hatt en svakt økende andel innleggelser for hjerte- og karsykdommer.

År		2018-2020	2019-2021	2020-2022
Geografi	Indikator			
Hele landet	hjerte- og karsykdom, sykehusinnlagte	16,5	16,4	16,1
Østfold	hjerte- og karsykdom, sykehusinnlagte	17,1	17,9	17,7
Råde	hjerte- og karsykdom, sykehusinnlagte	16,5	17,7	17,8
Våler (Østfold)	hjerte- og karsykdom, sykehusinnlagte	17,1	18,0	19,1

¹³⁷ Kommunehelsa statistikkbank

¹³⁸ Kommunehelsa statistikkbank

Tabell 11-5: Antall pasienter innlagt (dag- og døgnopphold) i somatiske sykehus per 1000 innbyggere per år for hjerte- og karsykdommer. 3 års glidende gjennomsnitt. ¹³⁹

11.7 Kreft

Det er relativt færre nye krefttilfeller i Råde pr år, enn i resten av landet.

År			2006-2015	2007-2016	2008-2017	2009-2018	2010-2019	2011-2020	2012-2021
Geografi	Kjønn	Krefttyper							
Viken	kjønn samlet	Tykk- og endetarmskreft (C18-20)	85	86	86	85	84	82	81
		Lungekreft (C33-34)	60	61	61	60	60	60	59
		Hudkreft (C43-44)	77	79	82	84	85	88	90
		Brystkreft (C50)	63	63	65	66	67	67	68
		Prostatakreft (C61)	:	:	:	:	:	:	:
Råde	kjønn samlet	Tykk- og endetarmskreft (C18-20)	79	85	95	99	97	99	95
		Lungekreft (C33-34)	50	60	57	58	62	65	70
		Hudkreft (C43-44)	64	77	79	90	92	97	96
		Brystkreft (C50)	:	:	:	:	:	:	:
		Prostatakreft (C61)	:	:	:	:	:	:	:
Våler (Viken)	kjønn samlet	Tykk- og endetarmskreft (C18-20)	102	96	95	97	87	76	84
		Lungekreft (C33-34)	65	60	65	68	79	81	84
		Hudkreft (C43-44)	63	63	69	67	74	83	85
		Brystkreft (C50)	:	:	:	:	:	:	:
		Prostatakreft (C61)	:	:	:	:	:	:	:

Tabell 11-6 Antall nyoppståtte krefttilfeller pr 100 000, alders- og kjønnsstandardisert. Sett i forhold Norge (som settes til 100).¹⁴⁰

Det er relativt færre kvinner i Råde som dør av kreft, enn i resten av landet. Tallene for menn ser ut til å ha hatt en viss nedgang.

År			2010-2019	2011-2020	2012-2021	2013-2022
Geografi	Dødsårsak	Kjønn				
Viken	Kreft (C00-C97)	menn	120,4	115,5	111,0	106,7
		kvinner	106,6	104,5	103,0	100,3
Råde	Kreft (C00-C97)	menn	112,2	111,8	103,9	93,8
		kvinner	94,6	92,7	93,8	95,1
Våler (Viken)	Kreft (C00-C97)	menn	123,9	120,6	109,6	87,3
		kvinner	121,5	137,0	147,8	167,2

Tabell 11-7: Antall døde av kreft i aldersgruppen pr 100 000, alders- og kjønnsstandardisert. Sett i forhold Norge (som settes til 100).¹⁴¹

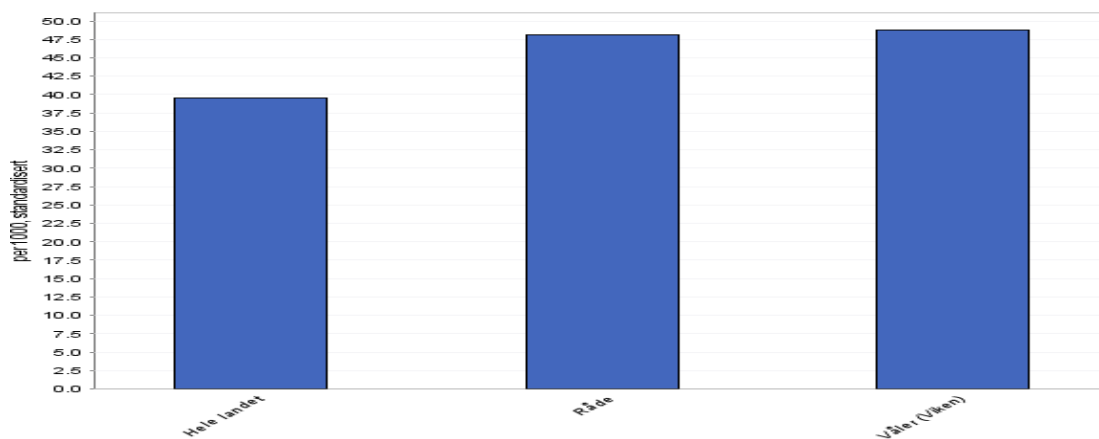
11.8 Diabetes

Det kan se ut til at det er flere brukere av diabetes-legemidler i Råde og Østfold enn i landet sett som et hele. Dette er i samsvar med folkehelseprofilen for Østfold.

¹³⁹ Kommunehelsa statistikkbank

¹⁴⁰ Kommunehelsa statistikkbank

¹⁴¹ Kommunehelsa statistikkbank

Figur 11-3: Brukere av legemidler for type 2 diabetes 30 - 74 år. Antall pr. 1000.¹⁴²

11.9 KOLS

For KOLS ser det ut til at vi har litt færre brukere av KOLS-legemidler, enn Våler og landet som helhet, og også litt færre enn tidligere.

År	2018-2020	2019-2021
Geografi		
Hele landet	114,4	113,6
Råde	109,4	107,3
Våler (Viken)	109,4	110,2

Tabell 11-8: Kols og astma - legemiddelbrukere (45-74 år). Antall pr. 1000.¹⁴³

11.10 Muskel og skjelettlidelser

For muskel- og skjelettlidelser viser statistikken en noe høyere andel brukere enn landet som helhet, men Råde ligger på linje med Østfold. Andelen har ikke endret seg mye over tid, med unntak av en viss økning diagnoser blant unge i alderen 15-24 år.

År			2016-2018	2017-2019	2018-2020
Geografi	Sykdomsgruppe	Alder			
Råde	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader (L01-L29, L70-71 og L82-99))*	0-74 år	342	337	336
		15-24 år	263	266	269
	Muskel- og skjelettlplager (L01-29)	0-74 år	262	260	262
		15-24 år	220	221	221
	Muskel- og skjelettsykdomsdiagnoser (ekskl. brudd og skader (L70-71 og L82-99))	0-74 år	152	147	144
		15-24 år	71	77	80

Tabell 11-9: Primærhelsetjenesten, brukere med sykdomsgruppe Muskel og skjelettlidelser, per 1000.¹⁴⁴

¹⁴² Kommunehelsa statistikkbank

¹⁴³ Kommunehelsa statistikkbank

¹⁴⁴ Kommunehelsa statistikkbank

11.11 Dødelighet

Dødeligheten har generelt gått ned for ikke-smittsomme sykdommer, og levealderen øker.¹⁴⁵

11.12 Selvmord og narkotikautløste dødsfall

I SSB er disse tallene for små til å bli publisert på kommunalt nivå .

For selvmord gjelder følgende tall nasjonalt:

- Om lag 650 mennesker tar livet sitt i Norge hvert år. To av tre er menn.
- Antall selvmord per 100 000 har gått noe ned siden 1990, men ligger fortsatt høyere enn på 1950- og 60-tallet.
- Median alder for selvmord er 47 år, det vil si at halvparten er eldre og halvparten yngre enn 47 år.
- Omtrent 6500 etterlatte og nærstående berøres av selvmord hvert år.
- Forekomsten av selvmord er omtrent den samme i Norge som i Europa, Nord-Amerika og Australia.¹⁴⁶

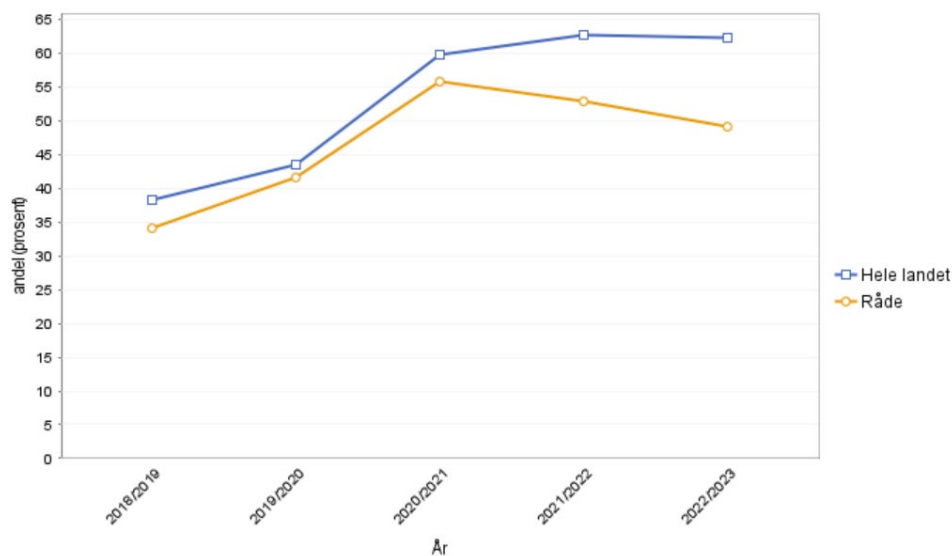
Nasjonale tall for narkotikautløste dødsfall ligger på under 7.5 pr 100 000 pr år.¹⁴⁷

11.13 Fødselsvekt- og andre risikoforhold

I perioden 2012 til 2020 har andelen barn med høy fødselsvekt (over 4500g) relativt stabil, på rundt 3%. I en anonym spørreundersøkelse rapporterte 4 % av norske gravide at de hadde brukt alkohol under svangerskapet.¹⁴⁸ Det foreligger ikke kommunale tall.

11.14 Vaksinasjon

Råde kommune kan komme litt dårlig ut på vaksinasjonsstatistikken for influensavaksine på grunn av Nasjonalt Ankomstsenter. Imidlertid har vi også hatt noen midlertidige endringer på fastlegekontor som kan ha hatt negative virkninger for vaksinasjonsandelen.

¹⁴⁵Kommunehelsa statistikkbank

¹⁴⁶Folkehelse rapporten, FHI, oppdatert 16.11.2022

¹⁴⁷Kommunehelsa statistikkbank

¹⁴⁸Folkehelse rapporten, FHI, oppdatert 01.02.2023

Figur 12-4 Influensavaksinerte over 65 år, andel (prosent).¹⁴⁹

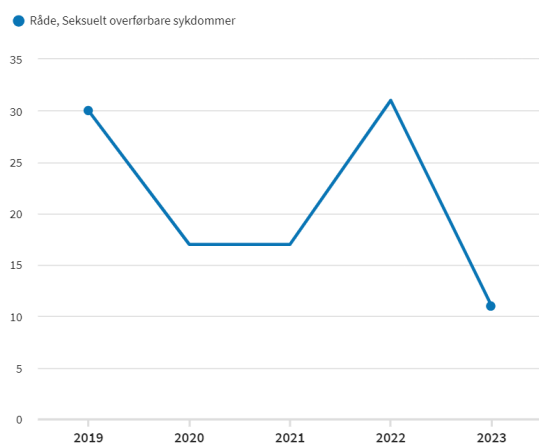
Vaksinasjonsdekningen i Norge er stabilt høy, og vaksinasjonsdekningen mot humant papillomavirus (HPV) har økt litt år for år. I år publiseres også vaksinasjonsdekningen for HPV-vaksine til gutter ved 16-årsalder for første gang, og viser at Norge ligger i verdenstoppen for HPV-vaksinasjon for gutter.¹⁵⁰

I Råde kommune får elevene på Tomb videregående tilbud om vaksine mot hjernehinnebetennelse (meningitt), et viktig tiltak for ungdom som er tett på hverandre og er mer utsatt for sykdommen ved festing i russetiden. Denne vaksinen er ikke i barnevaksinasjonsprogrammet, og elevene må betale selv for vaksinen.¹⁵¹

11.15 Infeksjonssykdommer

Antall meldte tilfeller av klamydia og gonoré økte betydelig i Norge i siste halvdel av 2022. Gruppen under 25 år utgjorde 67 prosent av alle klamydiatilfellene i 2022. Spesielt stor er økningen blant unge kvinner i forhold til situasjonen før pandemien når det gjelder gonoré.¹⁵² Den økte nasjonale statistikken gjenfinnes ikke i i Råde. Tallene fra 2019-2023 viser en økning i 2022, men at vi har hatt en nedgang under pandemien og i 2023 kom tilbake til 2019-nivå med ca. 30 tilfeller i året.

Tilfeller etter geografi, 2019 - 2023

Oppdatert: 30.11.2023, 00:13

Figur 12-5: Seksuelt overførbare sykdommer i Råde, meldt inn til MSIS.¹⁵³

Elevene på Tomb kan teste seg for seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) hos skolehelsesykepleier, og det er flere positive tester i løpet av et år. Det oppgis at det er generelt høy grad av seksuell kontakt blant ungdommen.

¹⁴⁹ Kommunehelse statistikkbank

¹⁵⁰ Folkehelse rapporten, Barnevaksinasjonsprogrammet i Norge 2022

¹⁵¹ Kommunehelse statistikkbank

¹⁵² Overvåkning av seksuelt overførbare infeksjoner. Årsrapport 2022 FHI

¹⁵³ Meldingssystem for smittsomme sykdommer FHI

Flere jenter kommer innom skolehelsetjenesten, særlig i etterkant av seksualundervisning, men også ellers og spør om hormonell prevensjon. Råde kommune har ikke Helsestasjon for ungdom og må henvise ungdommen til nabokommuner eller til fastlege.¹⁵⁴

11.16 Antibiotikabruk

Bruk av reseptbelagt antibiotika har holdt seg stabil synkende siden 2016 og er omtrent like stor i alle aldersgrupper og for begge kjønn.

År		2016	2017	2018	2019	2020	2021
Geografi	Alder						
Hele landet	0-79 år	347	325	309	313	264	262
	0-4 år	351	322	300	310	189	227
Viken	0-79 år	358	333	315	324	268	266
	0-4 år	378	337	316	337	200	238
Råde	0-79 år	390	376	324	330	285	281
	0-4 år	278	303	267	280	162	245
Våler (Viken)	0-79 år	439	431	367	401	331	331
	0-4 år	502	461	291	390	197	259

Tabell 11-: Antibiotikabruk, antall resepter utlevert fra apotek pr 1000 innbyggere pr år.¹⁵⁵

Kilder

Alle referanser er lagt inn som fotnoter. Listen nedenfor er ikke uttømmende.

Lover:

Folkehelseloven Lov om folkehelse

Forskrift for oversikt over folkehelsen

Helse- og omsorgsdepartementet 2003 Forskrift for miljørettet helsevern

Helse og omsorgsdepartementet 1995 Smittevernloven §§ 7-10-og 7-2

Meldinger og rapporter:

Meld.st.19(2018-2019) Folkehelsemeldinga- gode liv i et trygt samfunn.

Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge, FHI

Statistikk-kilder

Folkehelseprofil og Oppvekstprofil Råde 2019-2024

Kommunehelsa statistikkbank, FHI

Viken Statistikkbank

Statistisk sentralbyrå (SSB)

KOSTRA

NAV- Statistikkportal

NAV Østfold

¹⁵⁴ Personlig meddelelse, Skolehelsetjenesten

¹⁵⁵ Kommunehelsa statistikkbank

Østfold fylkeskommune
Østfoldhelse
Østfold analyse
Bedre kommune
Skadeforebyggende forum
UngData
Elevundersøkelsen
Kommunebarometeret, SSB
Sykehuset Østfold: helsestatistikk.

Råde kommune:
Kommuneplan Råde 2037 samfunnsdelen
Strategisk folkehelseplan for Råde kommune 2020-2037
Tilstandsrapport for grunnskolen i Råde 2019
Barnehageplan Råde kommune 2020-2024
Revidert hovedplan for vann og avløp 2013-2022
Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2023-
Personlige meddelelser